

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

Факультет харчових технологій та управління якістю продукції АПК

УДК 005:006.83:636.085.35

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету

харчових технологій та управління
якістю продукції АПК

Баль-Прилипко Л.В.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

стандартизації та сертифікації
сільськогосподарської продукції

Толок Г.А.

«__» _____ 2023 р.

«__» _____ 00 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Розроблення елементів системи менеджменту

безпеки виробництва комбікормів»

Спеціальність: 152 «Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка»

Освітня програма – «Якість, стандартизація та сертифікація»

Орієнтація освітньої програма – Освітньо-професійна програма

Гарант освітньої програми

к.т.н., доцент

Слива Ю.В.

Керівник магістерської роботи

к.т.н., доцент

Бровенко Т.В.

Виконав

Шпакович В.І.

КИЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет харчових технологій та управління якістю продукції АПК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції,

канд. техн. наук, доц. Толок Г.А.

“ ” 2023 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Шпаковичу Віктору Івановичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 152 «Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка»

(код і назва)

Освітня програма Якість, стандартизація та сертифікація

(назва)

Орієнтація освітньої програми Освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи Розроблення елементів

системи менеджменту безпечності виробництва комбікормів

затверджена наказом ректора НУБіП України від “13” березня 2023р. № 370С

Термін подання завершеної роботи на кафедру 1 листопада 2023 р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи 1) Положення про підготовку магістрів у НУБіП України; 2) Положення про підготовку і захист магістерської роботи 3) Міжнародні та національні стандарти; 3) Словникові та довідникові джерела; 4) Навчальна та наукова література; 5) Методичні вказівки про підготовку магістерської роботи; 6) Фахові періодичні видання; 7) Електронні ресурси.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Значення системи менеджменту безпечності у комбікормовому виробництві
2. Вимоги до системи менеджменту безпечності кормовиробництва
3. Розробити елементи системи менеджменту безпечності виробництва комбікормів

Дата видачі завдання “ ” 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

(підпис)

Бровенко Т.В.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

Шпакович В.І.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

НУБІП України

Магістерська кваліфікаційна робота: «Розроблення елементів системи менеджменту безпеності виробництва комбікормів», складається з 3 розділів, 5

додаків, 12 рисунків, 9 таблиць, 93 сторінок.

НУБІП України

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, яка полягає в необхідності запровадження системи менеджменту безпеності на комбікормовому виробництві для доступу на нові ринки та підвищенні конкурентноспроможності підприємства.

НУБІП України

Виходячи з актуальності висвітленого питання метою дослідження є обґрунтування необхідності та розроблення елементів СМБ виробництва комбікормів.

У вступі формулюється проблематика, мета та завдання дослідження, об'єкт та предмет дослідження.

НУБІП України

У першому розділі проведено аналіз щодо необхідності впровадження СМБ на підприємствах комбікормової галузі, а також проаналізовано переваги та недоліки різних актуальних схем сертифікації.

У другому розділі проаналізовано вимоги до розроблення СМБ по схемі сертифікації GMP+FC 2020 року.

НУБІП України

У третьому розділі надано результати досліджень. Розроблено методику управління документацією СМБ, блок схему бізнес-процесу комбікормового виробництва, а також методику управління невідповідністю.

Ключові слова: КОМБІКОРМ, БЕЗПЕЧНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ, УПРАВЛІННЯ НЕВІДПОВІДНІСТЮ, ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ, ВПРОВАДЖЕННЯ GMP+.

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

НУБІП України

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І
ТЕРМІНІВ 6

ВСТУП 12

ОСНОВНА ЧАСТИНА 16

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ І

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ

ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ 16

1.1. Теоретичний аналіз необхідності розроблення і впровадження системи
менеджменту безпеки виробництва кормів 16

1.2. Методологічні підходи до вибору системи менеджменту безпеки
виробництва комбікормів 23

1.3. Дослідження тенденцій впровадження СМБ на комбікормовому
виробництві 31

Висновки до розділу 1 36

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБЛЕННЯ

ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ ВИРОБНИЦТВА
КОМБІКОРМІВ 37

2.1. Структура схеми сертифікації GMP+FC 2020 в контексті аналізу елементів
системи менеджменту безпеки виробництва кормів 37

2.2. Аналіз доцільності використання GMP+FC в частині вимог до розроблених
документів 45

2.3. Методологія розроблення елементів СМБ та стандартних операційних
процедур 53

Висновки до розділу 2 58

РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ
МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ 59

3.1. Розроблення методики управління документами та записами комбікормового виробництва 59

3.2. Удосконалення блок-схеми бізнес процесів виробництва комбікормів 77

3.3. Обґрунтування розроблення елементів управління невідповідністю у виробництві комбікормів 79

Висновки до розділу 3 90

ВИСНОВКИ 92

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ **Ошибка! Закладка не определена.**

ДОДАТКИ **Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток А **Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток Б **Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток В **Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток Г **Ошибка! Закладка не определена.**

Додаток Д **Ошибка! Закладка не определена.**

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

Визначення понять:

У роботі використовуються терміни і визначення з документів:

№ 2264-VIII редакція від 06.08.2019	Закон України «Про безпечність та гігієну кормів»
ДСТУ ISO/TS 22002-6:2019 (ISO/TS 22002-6:2016, IDT)	Програми-передумови безпечності харчових продуктів. Частина 6. Виробництво кормів і харчових продуктів для тварин
CAC /RCP 1-1969 (Rev. 2020) Editorial corrections in 2011	Кодекс Аліментаріус. Загальні принципи харчової гігієни

а також наступне:

Продукт – результат процесу виробництва

Процес – сукупність взаємопов'язаних або взаємодійових (інтерактивних дій), яка перетворює вхідні ресурси у вихідні продукти.

Примітка 1. Вхідні ресурси одного процесу звичайно є вихідними продуктами іншого процесу.

Примітка 2. Процеси в організації звичайно планують у контрольованих умовах для додавання вартості.

Примітка 3. Процес, в якому відповідність іншого кінцевого продукту не може бути легко чи економічно перевірено, часто називають «особливим процесом».

Партія – Сукупність одиниць продукту, вироблених і/чи оброблених або упакованих з однакових обставин.

Ідентифікація партії – Процес присвоєння партії унікального коду.

Місцеположення – Місце виробництва, оброблення, дистрибуції, зберігання та маніпулювання від первинного виробництва до споживання.

Простежуваність – Здатність прослідкувати переміщення корму або харчового продукту через визначений етап виробництва, оброблення та дистрибуції.

Примітка 1. Адаптовано з посилань Терміни та визначення понять по Національному Стандарту України Простежуваність у кормових та харчових ланцюгах, ДСТУ ISO: 22005: 2009

Примітка 2. Переміщення може стосуватися походження матеріалів, історії оброблення чи збуту корму або харчового продукту.

Кормовий та харчовий ланцюги – Послідовність етапів та операцій, що стосуються виробництва оброблення, дистрибуції, зберігання та маніпулювання кормом або продуктом, від первинного виробництва до споживання.

Примітка. Первинне виробництво охоплює виробництво кормів для тварин, які виробляють харчові продукти та для тварин, призначених для виробництва харчових продуктів.

Потік та (обіг) матеріалів – Переміщення будь-яких матеріалів у будь-якій точці ланцюга кормів і харчової продукції.

Матеріали – Корми та харчові продукти, інгредієнти харчових продуктів і пакувальні матеріали.

Організація – Група людей з розподілом обов'язків, словноважень і взаємовідносин; устаткування.

Дані – збережена/записана інформація.

Система простежуваності – Сукупність даних та операцій, що здатна підтримати необхідну інформацію щодо продукту та його компонентів в усьому або частині ланцюга виробництва та споживання.

Загроза - щось, що може нанести втрату або шкоду, які виникають через жорстокі/ідеологічні наміри людей (наприклад, саботаж, шкідливе втручання, незадоволений працівник, терористичний акт тощо), яка розглядається як провал чи недолік, що може вплинути на здоров'я тварин та кінцевого споживача продуктів тваринного походження, якщо цьому не запобігти.

Забруднення – потрапляння або наявність забруднюючої речовини у кормі

або в його оточенні.

Захист кормів – заходи, прийняті для забезпечення захисту кормів, а також їх ланцюгів постачання від шкідливої та ідеологічно мотивованої атаки, що призводить до забруднення або пошкодження продукту.

Метод FIFO (first in, first out) - «перший в - перший з», що можна розуміти як, товар прийшов на склад першим, першим і піде.

Метод FPFO (First Product First Out) - «перший зроблений - перший виходить». При використанні даного методу під час ротації товарів на складі враховується дата випуску продукції. Більш стара продукція відвантажується в першу чергу.

Метод FEFO (First Expire, First Out) – «перший закінчується - перший виходить». При використанні даного методу під час ротації товарів на складі враховується залишковий термін придатності товару

Документування - запис інформації на різних носіях по встановленим правилам.

Документ - зафіксована на матеріальному носії інформація з реквізитами, які дозволяють її ідентифікувати.

Виписка - копія частки документу, яка оформлена в установленому порядку.

Регістраційний індекс документу - цифрове або буквенно-цифрове позначення, яке присвоюється документу при його реєстрації.

Нормативні документи - документи, які містять правила, загальні принципи, характеристики, що стосуються визначених видів діяльності або їх результатів. Нормативні документи можуть бути зовнішнього чи внутрішнього походження.

Нормативні документи зовнішнього походження - документи (технічні, правові, офіційні розпорядження і т.п.), які розроблені іншими підприємствами чи організаціями.

Нормативні документи внутрішнього походження - це керівні організаційно-розпорядчі документи (накази, розпорядження і т.п.), методики

або інструкції, які встановлюють порядок та об'єм дій при виконанні якого-небудь процесу (ПІ, ПП, РІ, ТІ, інструкції по обслуговуванню обладнання і т.п.), які розроблені та діють на підприємстві.

Записи - документ, який містить досягнені результати або свідчення здійсненої діяльності. Записи виникають при виконанні робіт по якому-небудь процесу та служать доказами виконання даних робіт чи ефективності процесу в цілому.

Зміни до документу - Будь-яке виправлення, виключення або додавання яких-небудь даних в цей документ.

Актуалізація документа - приведення документа до відповідності із зміненими зовнішніми або внутрішніми умовами.

Аналіз документа - вивчення змісту документа для оцінки його відповідності встановленим вимогам і визначення необхідності внесення до нього змін.

Введення в дію документа - здійснення організаційних та технічних заходів, що забезпечують виконання вимог документа СУБХП.

Заміна документа - введення в дію знову затвердженого документа СУБХП натомість одного або кількох діючих документів з одночасним скасуванням чинного документа.

Видання документа - роботи по відтворенню контрольних та робочих примірників документа СУБХП.

Контрольний примірник документа - примірник документа, ідентичний за змістом і статусом оригіналу.

Копія документа - примірник документа СУБХП, ідентичний по змісту і статусу оригіналу і призначений для використання в практичній діяльності, виконаний будь-яким способом репрографії (розмноження та копіювання).

Організаційно-розпорядчий документ - вид письмового документа, в якому фіксують рішення адміністративних і організаційних питань, а також питань управління, взаємодії, забезпечення і регулювання діяльності органів влади, установ, підприємств, організацій, їх підрозділів та посадових осіб.

Перегляд документа - розробка нового документа СМ на замовлення діючого.

Проект документа - розроблений варіант документа СУБХП, що містить обґрунтовані положення та вимоги, який побудований, викладений і оформлений відповідно до встановлених правил і підготовлений для розгляду зацікавленими особами.

Розмноження документа - зняття копій з оригіналу документа.

Реєстрація документа - занесення документа СУБХП у відповідний перелік (показчик) встановленої форми.

Управління документацією - діяльність із забезпечення користувачів документа врахованими актуалізованими копіями, по перевірці, внесенню змін, підтримання в робочому стані, скасування, вилучення та зберігання документів СУБХП.

Зовнішня документація - документи, розроблені сторонніми організаціями та отримані у вигляді вхідної кореспонденції.

Внутрішня документація - це документи, призначені для використання співробітниками організації, у яких визначаються й описуються організаційні принципи і правила, що стосуються конкретних питань її діяльності.

Умовні позначення та скорочення:

СУБХП – система управління безпечністю харчових продуктів те саме що і СМБ;

СМБ – система менеджменту безпечності, те саме що і СУБХП

ПП – програма передумова;

СМ – система менеджменту

НД - нормативні документи;

М - Методика, виконання процесу що стосується системи менеджменту;

ПП – програма передумова;

ПІ - посадова інструкція;

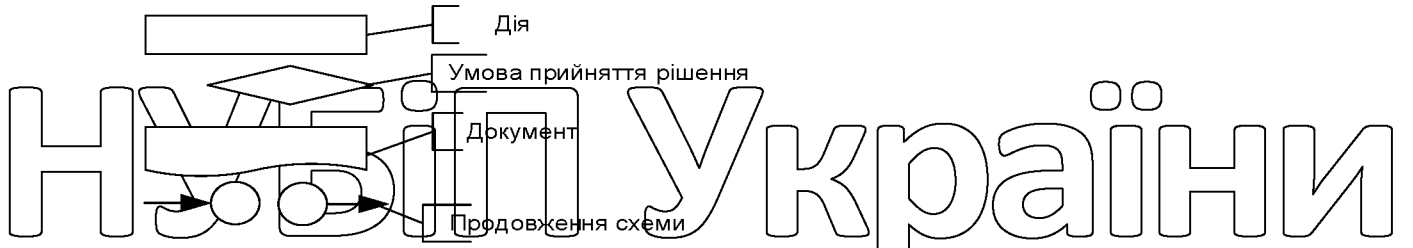
РІ - робоча інструкція;

ТІ – технологічна інструкція;

ТП – технологічний процес;

Ф - форма записів
СОП – Стандартна операційна процедура
FSMS – Feed Safety Management System
SOP - Standard Operating Procedures

B2B – Business to business
B2C – Business to client
 Для опису дій (функцій) в документації СМБ використовують наступні схематичні позначення:

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Актуальність теми. Система менеджменту безпеності є однією з головних складових успішної діяльності будь-якого підприємства з виробництва комбікормів.

Без впровадження СМБ неможливо досягнути необхідного рівня безпеності продукції, дотриматися актуальних вимог законодавства та витримати конкуренцію на профіцитному ринку комбікормів України.

Впровадження систем менеджменту безпеності на відповідність сучасним міжнародним стандартам суттєво покращує конкурентоздатність підприємства та допомагає запроваджувати найсучасніші високі вимоги гарної виробничої практики.

Формування СМБ на українських підприємствах сприяє покращенню показників власне виробництва, підвищує якість і безпеність товару для споживача, а також пришвидшує інтеграцію вітчизняних підприємств у міжнародний ринок.

Усе це визначає актуальність дослідження принципів формування та оцінки ефективності функціонування системи менеджменту безпеності на українських підприємствах комбікормового виробництва.

Значний внесок у вирішення проблеми менеджменту якості і безпеності зробили зарубіжні дослідники Р. Фридель, Е. Демінг, Дж. Джуран, П. Даккер, К. Ішикава, Я. Монден, Г. Ромінг, Г. Тагуті, Ф. Тейлор, А. Фейгенбаум, Дж. Харрінгтон, В. Шухарт та ін.

Ці дослідження, безумовно, мають велике теоретичне та практичне значення. Разом з тим потрібно зазначити, що існує проблематика розробки системи менеджменту безпеності.

Метою роботи є дослідження науково-теоретичних і практичних аспектів побудови елементів системи менеджменту безпеності та розробка практичних рекомендацій щодо впровадження і ефективного функціонування елементів системи менеджменту безпеності на комбікормовому виробництві.

Реалізація мети дослідження визначає постановку та вирішення наступних основних завдань:

- систематизувати наукові підходи до створення СМБ на підприємстві;
- дослідити теоретико-методологічні основи та вимоги до побудови систем управління якістю і безпечністю;

- здійснити аналіз вимог до СМБ законодавства України та міжнародний досвід;

- здійснити аналіз літературних джерел які досліджують СМБ;
- проаналізувати системи управління безпечністю виходячи з різних

схем сертифікації;

- провести аналіз актуальності, переваг та недоліків різних схем сертифікації СМБ;

- запропонувати методології створення елементів СМБ;
- сформувані концептуальні вимоги і критерії до СМБ комбікормового виробництва;

- обґрунтувати розробку певних елементів як складової СМБ.

Об'єктом є елементи системи менеджменту безпечності виробництва комбікормів.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні засади щодо формування елементів систем менеджменту безпечності виробництва комбікормів.

Методи дослідження. У вирішенні поставлених завдань в роботі застосовано цілий ряд загально наукових та спеціальних методів, що сприяють дослідженню аспектів даної теми:

- узагальнення інформації;
- аналізу і синтезу;
- контент-аналізу;

- системного підходу для дослідження сутності та складових елементів системи менеджменту безпечності організації;

- табличний і графічний;

– абстрактно-логічний метод;
метод моделювання для теоретичних узагалянь і формування висновків.

Інформаційна база дослідження представлена трьома групами джерел.

Перша - це законодавчі та нормативно-правові акти у області контролю якості,

державні та міжнародні стандарти якості; друга – наукові та науково-дослідні праці вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі теорії методології і організації елементів систем менеджменту безпеності на підприємствах комбікормової

промисловості; науково педагогічних працівників кафедри за проблематикою

дослідження, навчальна література (підручники і навчальні посібники, довідкова

та енциклопедична література); третя – наукові статті в періодичних журналах з досліджуваної проблематики, матеріали галузевих підприємств, практик

підприємства – бази дослідження.

Основні положення **наукової новизни** полягають у наступному:

– розроблено елементи системи менеджменту безпеності підприємства з виготовлення комбікормів, що дає змогу застосувати розроблені елементи на комбікормовому виробництві та на основі розроблених елементів

створити повну та цільну СМБ;

– удосконалено схему бізнес-процесу як елемент СМБ для комбікормового виробництва. Результати удосконалення забезпечують

консолідацію всіх бізнес-процесів комбікормового підприємства та чітку алгоритмізацію прийняття управлінських рішень.

Практичне значення роботи полягає у розробленні методики роботи з

документами СМБ комбікормового заводу, розробленні блок-схеми бізнес-

процесу, а також розробленні методики роботи з документами, які можуть бути впроваджені в роботі підприємства.

Апробація. Основні результати досліджень апробовано на всеукраїнських

та міжнародних конференціях. За результатами досліджень опубліковано тези на

тему:

1. Шпакович В.І., Самойліченко О.В. Шляхи підвищення ефективності управління технологічним процесом виробництва комбикормів. *II всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та здобувачів освіти «наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва і переробки продукції тваринництва»*: збірник матеріалів, Житомир, 2021. с. 78.

2. Шпакович В.І., Філоненко О.В., Самойліченко О.В. Оптимізація чисельності персоналу у промислових виробництвах. *Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови. виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 3: Роль тваринництва, ветеринарної*

медицини та харчових технологій в умовах війни та вирішення завдань плану відродження України (м. Київ, 25 трав. /2023 р.). Київ, 2023. С. 624
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/sekcija_3.pdf

3. Шпакович В.І., Філоненко О.В., Бровенко Т.В. Стандартні операційні процедури як елемент системи менеджменту безпечності виробництва комбикормів. *Актуальні питання сьогодення та післявоєнного відновлення сільського господарства /і екології: експертно-аналітичні складові формування продовольчої стратегії України: матер. наук.-практ. конф. (м.Київ, 2 жовтня 2023 р.)* Чабани, 2023. С. 173.

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/zbirnik.mat_konf_ulvabp_2023.pdf

Структура кваліфікаційної роботи: вступ, 3 розділи, 9 підрозділів, 3 висновки до розділів, загальний висновок, список використаних джерел

Кваліфікаційна магістерська робота має загальний обсяг 94 сторінок, з них 9 таблиць, 12 рисунків.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ

ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ

СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ

ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ

1.1. Теоретичний аналіз необхідності розроблення і впровадження системи менеджменту безпеки виробництва кормів

Забезпечення безпеки і якості продукції є основним ключовим елементом у забезпеченні захисту здоров'я споживачів будь-якої країни. Зараз Україна знаходиться в процесі виконання Угоди про асоціацію з Європейським союзом. І понад 250 актів ЄС, які формують загальні вимоги відповідності національних стандартів і вимог в сфері безпеки харчових продуктів, кормів, санітарних та фітосанітарних заходів мають бути запроваджені в національне законодавство.

Питання гарантування безпеки харчової продукції на кожному етапі ланцюгу постачання стає дедалі важливішим в умовах глобалізації і збільшення міжнародних товарних потоків. Для досягнення цієї мети у світі розроблено цілий ряд інструментів. Зобов'язання по їх застосуванню відрізняються, і є

такими:

- Законодавчі вимоги
- Договірні умови
- Добровільні схеми сертифікації

Законодавчі вимоги є обов'язковими до виконання і всі оператори ринку мають їх виконувати. Так у сфері виробництва харчових продуктів, включаючи кормовиробництво, з 20 вересня 2019 року є обов'язковим впровадження системи безпеки харчової продукції за принципами HACCP.

Договірні умови визначаються між постачальником і покупцем товару в договорах поставок і є комерційною вимогою. Тут сторони вільні встановлювати будь-які вимоги до якості та безпеки товару які вони погодять і які не суперечать чинному законодавству.

Добровільні схеми сертифікації, як показує сама назва, не є обов'язковими. Їх запровадження є свідомим рішенням оператора ринку і направлене на підвищення культури виробництва, простежуваності, характеристик товару. Їх кінцева мета – підвищення конкурентноспроможності внаслідок підвищення довіри покупця до продукції.

Впровадження СМБ і сертифікація по певній програмі дає різноманітні переваги. З одного боку, наявність сертифіката полегшує доступ до ринку для продуктів і підприємств. Сертифікація потрібна підприємствам для збереження і зміцнення довіри в ланцюжку виробників доданої вартості, а також з боку інших зацікавлених сторін. Для споживача сертифікат є відправною точкою при ухваленні рішення щодо покупки. Крім того, що майже не усвідомлюється, критерії, запроваджені в якісних системах сертифікації, сприяють використання підприємствами, що застосовують їх, провідних світових технологій для вирішення конкретних завдань з менеджменту, наприклад, створення системи харчової безпеки. А, нарешті, систематичне проведення аудитів зовнішнім аудитором, що є досвідченими спеціалістами з належною фаховою підготовкою, допомагає виявити можливі недоліки, ліквідувати їх та забезпечити оптимальний режим функціонування всієї системи.

З огляду на ці переваги наразі існують тисячі програм сертифікації для різних цілей, галузей та регіонів. Ці програми розробляються й підтримуються міждисциплінарними об'єднаннями галузевих організацій, науково-дослідними установами, органами влади й підприємствами, що вимагає великих затрат на їхнє створення й забезпечення функціонування. Власна розробка подібних систем середніми підприємствами не доцільна. Така робота з точки зору досягнення конкурентних переваг є надто затратною, а її результати надто незначними. Тому варто зосередити свою увагу на розробці тих програм, норм і

стандартів, які набули більш глобального поширення у сферах харчової безпеки, сталого розвитку, зміни клімату та соціальної відповідальності, зокрема в галузі харчової промисловості та пов'язаних з нею галузях сільського господарства, екології, відновлюваності ресурсів та соціальної відповідальності підприємств.

Вона застосовує всі звичайні форми передачі знань для посилення позицій підприємств в конкурентному середовищі.

Для прикладу - кількість сертифікованих підприємств у світі по програмі ISO 9001 у 2002р. була 561 766 шт., а у 2016 вже 1 105 937, що є зростанням майже вдвічі.

Країни ЄС залишаються найбільшим торговельним партнером України. Частка цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України становила 40% у 2021 році. Найбільша частка товарів (41%) в українському експорті належить продукції АПК та харчовій промисловості.

За підсумками 2021 року Україна експортувала агропродовольства (групи 1-24 УКТЗЕД, а також казеїн, альбуміни, шкіри, хутро, вовна та ін.) на суму 27,9 млрд дол. США.

Для реалізації продукції на ринку ЄС розрізняють два види вимог: обов'язкові та добровільні. Обов'язкові вимоги є безумовними та закріплені в нормативно-правових актах ЄС та країн-членів ЄС.

Добровільні вимоги для українських потужностей, що співпрацюють з певними категоріями контрагентів (наприклад, великі європейські продовольчі мережі) зазвичай виявляються обов'язковими для дотримання. Виконання усіх вимог українськими виробництвами дає змогу легально перевести товари на митну територію Європейського Союзу.

Найбільш суворими серед категорій вимог регуляторного поля ЄС є вимоги саме до якості товару. Взаємозв'язок між такими факторами як збалансовані якісні комбікорми, фізіологічний стан, умови утримання сільськогосподарських тварин та птиці та мікрофлора системи травлення обумовлює нормальне функціонування екосистеми травного тракту тварини та впливає на їх продуктивність. Науково встановлено і на практиці підтверджено,

що лише за повноцінної та збалансованої годівлі сільськогосподарські тварини здатні максимально реалізувати свій генетичний потенціал продуктивності. У передових господарствах, де раціони балансують за 20-30 показниками, отримують найвищі результати щодо реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), через велике поширення мікроскопічних грибів практично в усіх біотопах та через їхні високі адаптивні властивості щороку плісневими сапрофітами уражується до 25-40% кормів.

За останні 10 років в Україні разом з інтенсифікацією виробництва комбікормів змінилися і підходи щодо управління якістю кормових та харчових продуктів. Підписання Угоди стало поштовхом для ряду змін у законодавстві України. Набули чинності Закони України «Про державний контроль та дотримання законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», 2017 р., «Про безпечність та гігієну комбікормів», 2018 р., розроблені з метою гармонізації законодавства України щодо державного нагляду (контролю), що здійснюється з метою перевірки виконання законодавства України про безпечність та якість

харчових продуктів, кормів, здоров'я і благополуччя тварин. Відповідно до Регламентів ЄС № 854/2004, № 882/2004, № 669/2009 та Директиви Ради ЄС № 97/78/ЕС. 07 травня 2022 року Уряд ухвалив Постанову, яка затверджує особливості здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин, державного ветеринарно-санітарного контролю в умовах воєнного стану, якою унормовано на період воєнного стану в Україні процедури здійснення Державного контролю за дотриманням законодавства та державного ветеринарно-санітарного контролю та визначені особливості їх проведення.

Відповідно до закону «Про безпечність та гігієну кормів» [42], який набув чинності з початку 2021 року чотири наступні роки дозволяється безперешкодно

ввозити та використовувати в Україні без державної реєстрації корми та кормові добавки, дозволені в країнах ЄС. Дозвіл поширюється і на фасовані корми, виготовлені з використанням кормових добавок, зареєстрованих у Євросоюзі,

якщо такі корми походять від виробників, потужності яких розташовані або в Україні, або в державах- членах ЄС, або мають дозвіл на ввезення до ЄС.

Дозволяються виробництво, ввезення або пересилання на митну територію України, обіг та використання готових кормів, преміксів та кормових добавок, зареєстрованих відповідно до Закону України «Про ветеринарну медицину» [43],

за умови наявності дійсних реєстраційних посвідчень, виданих на відповідні готові корми, премікси чи кормові добавки.

Комбікорм повинен відповідати всім вимогам нормативних документів, що поширюються на комбікорми, призначені для використання в годівлі тварин усіх видових, статевих та вікових груп. Чинні національні державні, міждержавні, галузеві стандарти передбачають широкий перелік показників якості та безпеки готової продукції.

Це означає, що якщо продукти харчування і корми, що ввозяться в ЄС, порушують положення цих законодавчих актів, вони не можуть бути допущені для розміщення на ринках ЄС.

Безпечність та якість кормів є ключовими задачами для всіх компаній, які задіяні в даній сфері, адже втрата контролю над ними може привести до значних наслідків. Системний контроль є основним підходом для зниження ризиків та підвищення якості. Компанії, які бажають вийти на зовнішні ринки, зокрема європейські ринки, повинні бути сертифіковані за стандартами, які визнані Міжнародними організаціями (GMP+, HACCP, ISO).

Після початку активних бойових дій і втрати доступу до морських перевезень кордон з ЄС став великою можливістю для продовження української торгівлі із зовнішнім світом. Україна продовжує експортувати товари, зокрема аграрні, до країн Африки та Азії транзитом через порти європейських держав. Транспортування через залізничний транспорт має певні труднощі, через різницю у розмірі колій, відсутність достатньої кількості вагонів, локомотивів,

обмеження пропускної здатності та обмеження по вазі вантажних вагонів. Частина митних терміналів західної залізниці спеціалізується лише на нативних вантажах. Автомобільні перевезення на сьогодні наросли свої об'єми, але як і до воєнних дій - це невелика частка від загального експорту. Як відомо, Україна разом з партнерами також обговорює можливість створення міжнародної місії для розблокування українського морського експорту.

Згідно зі звітами про виконання Плану з виконання угоди спостерігалися значні відставання щодо гармонізації законодавства і стандартів, особливо у таких сферах, як реформа митниці, захист прав інтелектуальної власності тощо.

Після того, як Україна остаточно гармонізує свої стандарти та законодавство, потрібно буде також постійно актуалізувати зміни законодавства та стандартів ЄС та адресувати виробників-експортерів, що сприятиме значному полегшенню доступу української продукції також ринки інших країн

Правильна політика продовольчої безпеки ґрунтується на всеосяжній і єдиній концепції, яка охоплює весь ланцюг виробництва «від виробника до споживача» та всі сектори харчової промисловості в усіх країнах-членах, усьому географічному регіоні ЄС, а також на його зовнішніх кордонах. Дотримання цієї політики та вимог законодавчого регулювання дасть змоги підвищити втчизняним виробникам об'єми експортної продукції, знизити ризики штрафних санкцій та підтримати економіку країни в цей складний час

Існують як законодавчо встановлені вимоги до операторів ринку кормів (той же ЗУ «Про безпечність та гігієну кормів», або Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України №131 від 19/03/2012 «Про затвердження Переліку максимально допустимих рівнів небажаних речовин у кормах та кормовій сировині для тварин» [47]), так і добровільні / не обов'язкові галузеві сертифікати (ISO 22 000, GMP+ тощо).

Діючи в правовому полі України всі оператори ринку зобов'язані дотримуватися діючого законодавства. А от впровадження добровільних схем сертифікацій, систем менеджменту якості чи безпечності, залученості до певних асоціацій і спілок не є обов'язковим і несе додаткові витрати та потребує

ресурсів. Але оператори ринку кормовиробництва йдуть на добровільне впровадження систем менеджменту безпеки розраховуючи окупити витрати отримавши додаткові ринкові переваги маючи на етикетці товару позначку GMP+, наприклад, що значно підвищує конкурентоспроможність продукції.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

1.2. Методологічні підходи до вибору системи менеджменту безпеки виробництва комбікормів

Для комбікормового виробництва є актуальними наступні схеми сертифікації для створення СМБ:

1. HACCP
2. ISO 9000
3. ISO 22000
4. FSSC 22000
5. Global G.A.P.
6. QS
7. GMP+

Розглянемо особливості кожної схеми:

HACCP – (Hazard Analysis and Critical Control Point) — система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок. Система HACCP є науково обґрунтованою, що дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації й контролю небезпечних чинників [5].

В нашій країні вимоги розробки та застосування систем управління безпекою харчової продукції за принципами HACCP означені в ДСТУ 4161-2003 «Система управління безпекою харчових продуктів. Вимоги» ДСТУ ISO 22000:2019 (ISO 22000:2018, IDT) «Системи управління безпекою харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга» [17].

На основі Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» [47], особи, які займаються виробництвом або введенням в обіг харчових продуктів, повинні застосовувати системи HACCP та/або інші системи забезпечення безпеки та якості під час виробництва та обігу харчових продуктів.

23 липня 2014 р. Верховна Рада України проголосувала за законопроект № 4179а, який запроваджує гармонізацію законодавства України та Європейського Союзу у області безпеки та якості харчових продуктів. Цей

правовий акт запроваджує введення в Україні моделі системи гарантування безпеки і якості продуктів харчування зразку ЄС, що базується на процедурах HACCP. У законі також передбачено створення єдиного контрольного органу в області безпеки харчових продуктів, усунення дозвільних документів і процедур, яких немає в ЄС, впровадження європейських принципів регулювання ГМО, зокрема в частині реєстрації ГМО-походження, а не продуктів, які вироблені з них.

У новій редакції закону N 771/97-ВР «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [47], який вступив в силу 2015 року, зафіксовано перехідний період протягом якого оператори ринку повинні перейти на сумасні норми гармонізовані з європейським ринком в галузі систем менеджменту якості і безпечності з використанням принципів HACCP.

Таким чином на 2023р всі діючі у правовому полі оператори ринку кормів і харчових продуктів мають вже впровадити і діяти по СМБ харчової продукції за принципами HACCP.

ISO 9000 – група стандартів Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), які застосовуються при створенні та удосконаленні систем менеджменту якості організацій.

Стандарти серії ISO 9000 були розроблені технічним комітетом ISO/TC 176 за досвідом різних країн щодо розроблення, впровадження, функціонування та помилок різних систем якості. Розробники використовували розробки Британського інституту стандартів, що знайшли своє відображення в Британському стандарті BS 5750.

Стандарти серії ISO 9000, використовуються у більш ніж 90 країн світу як внутрішні національні, вони застосовні до різних підприємств, незалежно від їх величини чи сфери діяльності.

Ціль ISO 9000 це стабільна робота документованої системи менеджменту якості підприємства чи організації. Вихідна спрямованість спрямована на відносини між компаніями у формі споживач – постачальник. З еволюцією розвитку серії більша увага стала приділятися можливостям організації

задовільняти вимоги всіх залучених в життєвий цикл товару чи послуги осіб: власників, працівників, громадянського суспільства, споживачів, перевізників, постачальників.

Стандарти допомагають підприємствам описати та зафіксувати їх систему менеджменту, вводячи такі ґрунтовні поняття, як внутрішній аудит, процесний підхід, коригувальні дії. Керуючись цією серією стандартів, не потрібно «придумувати велосипед», а достатньо скористатися чужим досвідом який перевірено тисячі разів.

Стандарт ISO 9000 є системоутворюючим, зазначені в ньому терміни і визначення використовуються у всіх стандартах серії 9000. Цей стандарт створює фундамент для розуміння базових елементів системи менеджменту якості відповідно зі стандартами ISO.

Актуальна версія стандарту в Україні ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT) [18] встановлює вимоги до операторів ринку, що свідчить про деякий рівень надійності постачальника і якості його компанії. Сертифікат відповідності ISO 9001 є зовнішнім незалежним підтвердженням досягнення вимог стандарту.

Станом на 2023р. для компанії яка дивиться в майбутнє і намагається випереджувати конкурентів вимоги ISO серії 9000 є недостатніми. ISO 22000 — міжнародний стандарт розроблений Міжнародною організацією зі стандартизації, пов'язаний з безпекою харчових продуктів, який застосовується до всіх організацій в агробізнесі.

Цей міжнародний стандарт встановлює вимоги до системи управління безпечністю і призначений для використання усіма операторами ринку зайнятими ланцюгу виробництва, постачання і реалізації харчових продуктів в Харчовий ланцюг (food chain) розглядається як послідовний процес, що включає виготовлення, обробку, дистрибуцію, зберігання та перероблення засобів для харчування і харчових продуктів. Всі перелічені складові розглядаються як єдиний ланцюг із якого мають бути усунені всі чинники, що можуть негативно

вплинути і призвести до виробництва недоброякісної та небезпечної для споживачів продукції.

Актуальна версія стандарту ДСТУ ISO 22000:2019 Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-якої організації в харчовому ланцюзі (ISO 22000:2018, IDT) [17] гармонізований до стандартів менеджменту якості, екологічного менеджменту і пристосований до сертифікації, й встановлює єдині вимоги до систем HACCP

Впровадження сертифікації по ISO 22000 є перспективним, але воно орієнтоване більше на харчові продукти (хоч і включає кормовиробництво). Для

виробників комбикормової продукції є більш цікавою наступна схема сертифікації, яка спрямована спеціально на корми.

FSSC 22000 – схема сертифікації харчової безпеки на базі стандарту ISO 22000. Програма сертифікації FSSC 22000 є власністю фундації „FSSC 22000“ із

статусом юридичної особи за національним правом Нідерландів. Це – комплексна програма з перевірки й сертифікації систем управління харчовою безпекою. Однак її сфера дії може охоплювати й деякі аспекти якості. Програма була створена шляхом інтенсивних і відкритих консультацій з великою кількістю

зацікавлених сторін у всьому світі й використовує такі визнані на міжнародному

рівні й незалежні стандарти як ISO 22000, ISO 9001, ISO /TS 22003, а також технічні умови спеціальних галузевих превентивних заходів (PRPs), наприклад, ISO/TS 22002-1. На додаток до зазначених вище джерел FSSC 22000 містить ще

й так звані додаткові вимоги FSSC, сформульовані у документах програми FSSC 22000. У листопаді 2020 року FSSC 22000 у версії 5.1 оприлюднила програму

сертифікації. Ця нова версія програми починає діяти з 1 квітня 2021 року. Повну й актуальну програмну документацію можна завантажити на сайті FSSC-22000

[2]. Програма FSSC 22000 містить описання вимог до виробників харчової продукції, які бажають пройти сертифікацію і завдяки дотриманню всіх

критеріїв, підтвердженому аудитами, можуть претендувати на отримання сертифіката. Додатково в ній ще й сформульовано вимоги до установ із сертифікації та організацій, що займаються спеціальним фаховим навчанням, з

метою переважного використання методів чи процедур перевірки та сертифікації систем управління, які встановлені самою програмою FSSC 22000.

Загальна структура FSSC 22000. Схеми FSSC 22000 складається з трьох компонентів: ISO 22000, програм або спеціальних галузевих превентивних заходів (PRPs) та додаткових вимог FSSC 22000. Окрім цих трьох компонентів є ще й варіант FSSC для контролю якості, що ґрунтується на додаткових вимогах ISO 9001. Для підприємств, котрі прагнуть інтегрувати свою систему управління якістю харчових продуктів в програму сертифікації, існує варіант FSSC з контролю якості. Цей варіант є комбінацією із FSSC 22000 та повного аудиту згідно з ISO 9001.

GlobalG.A.P. - Абревіатура G.A.P. означає Good Agricultural Practice (або належна сільськогосподарська практика). Головна мета стандарту GlobalG.A.P.

– це гарантія високого рівня безпечності харчової продукції фермерських господарств через дотримання певних, точно визначених вимог [3]. Більшість стандартів щодо безпечності харчових продуктів, наприклад стандарт IFS, вимагають, щоб сільськогосподарська сировина, що надходить на перероблення, була сертифікована за стандартом GlobalG.A.P. для забезпечення безперервності дотримання вимог щодо безпечності харчової продукції у виробничому ланцюгу

(тобто «від поля до перероблення»). Іншими цілями стандарту GlobalG.A.P. є: сприяння сталим методам виробництва, відповідальне споживання води, дотримання стандартів соціальної відповідальності перед працівниками,

забезпечення благополуччя худоби, ведення ефективного виробництва, забезпечення відповідального використання мінеральних добрив і хімічних

засобів захисту рослин та застосування системи інтегрованої боротьби зі шкідниками. Таким чином, стандарт GlobalG.A.P. пропонує

сільськогосподарським виробникам в усьому світі універсальний набір інструментів щодо належної виробничої практики для застосування на їх

підприємствах. GlobalG.A.P. працює у всіх кліматичних, ґрунтових та економічних умовах виробництва, застосовуючи безпечні та сталі виробничі практики, підвищуючи ефективність використання ресурсів та підвищуючи

бізнес-результати по всьому ланцюгу виробництва. Виробники харчових продуктів, які переробляють сільськогосподарську продукцію, а також споживачі можуть покластися на ці результати. Нарешті, GlobalG.A.P. більше, ніж стандарт безпечності сільськогосподарської продукції, оскільки він надає зацікавленим фермерам можливість безпосереднього застосування ноу-хау для G.A.P. (Good Agricultural Practice), а також визнає інші стандарти.

Стандарт GlobalG.A.P. застосовується для продукції наступних груп: фрукти та овочі, тваринництво, вирощування квітів, аквакультура. Стандарт охоплює всі етапи сільськогосподарського виробництва (сировини). Також, в

стандарт входять вимоги щодо насіння та посадкового матеріалу, виробництва кормів та відстеження процесу подальшого перероблення у ланцюгу постачань.

Стандарт GlobalG.A.P., який називається Integrated Farm Assurance (IFA), складається з наступних підстандартів:

- Загальні правила, які визначають орієнтири успішної реалізації критеріїв.

Вони забезпечують основу для перегляду та регулювання стандарту.

- Контрольні пункти та критерії відповідності (Control Points and Compliance Criteria - CPCC) будуються на принципах HACCP та визначають вимоги до різних областей, які повинні бути виконані.

QS є системою контролю харчових продуктів від ферми до магазину. З моменту свого заснування у 2001 році QS забезпечує ретельний контроль, надійну простежуваність та здійснює чітке маркування продукції «з добрих рук»

[7]. QS працює як в B2B так і в B2C секторах. Наприклад, знак QS на свіжих продуктах інформує споживача про те, що вимоги системи QS дотримувалися на всіх етапах виробництва та збуту продукції. Це дає максимальну перевагу споживачам щодо гарантії якості продукції і, таким чином, дозволяє їм прийняти обґрунтоване рішення щодо вибору продукції. Система QS використовується для всього ланцюга виробництва продукції:

- М'ясо (корми > вирощування тварин > транспорт > забій > переробка);
- Фрукти, овочі (вирощування > зберігання > попередня обробка > транспорт).

Крім самостійних перевірок системних партнерів та зовнішніх аудитів, в системі QS залучений цілий ряд інших інструментів направлених на гарантування безпечності всього ланцюга та спрощення застосування. Для цього використовуються:

- каталоги, що містять:

I. статистичні дані про сферу застосування та структуру користувачів,
 II. інформацію щодо пов'язаних галузей, наприклад, ветеринарні служби, торговельні представництва,

III. передовий досвід системних партнерів,

IV. результати прикладних досліджень.

- моніторинг залишків небезпечних речовин, включаючи публікацію результатів:

a) моніторинг продуктової групи «фрукти та овочі»:

б) моніторинг кормів

На інтерактивній карті Світу відмічені країни, де проводиться моніторинг кормів. При цьому аналізуються:

- сировинні матеріали
- інші обрані параметри.

При натисненні на країну (наприклад: Україна) відображаються результати для цього регіону (не для окремих компаній). Регіони з особливо великим числом відхилень контролюються окремо. Результати діяльності компанії

повідомляються учасникам дослідження. Якщо виявлено відхилення, ця інформація також надсилається органам контролю та, якщо необхідно, також потенційним діловим партнерам.

GMP+ це стандарт виробництва кормів для тварин, який спочатку був розроблений як національна нормативна база в Нідерландах на початку 1990-х

[4]. Вона лягла в основу міжнародної схеми сертифікації GMP+ для безпечного корму для тварин. GMP розшифровується як Належна Виробнича Практика

(Good manufacturing practice), а знак плюс вказує на інтеграцію аналізу небезпеки

та критичних контрольних точок (НАССР). Перший стандарт безпечності кормів був розроблений у 2013 році.

Сертифікація GMP+ - це підтвердження спроможності організацій управляти процесами і діяльністю відповідно до вимог GMP+.

GMP+ охоплює такі напрямки кормової індустрії:

- Торгівлю (Трейд) кормовими інгредієнтами або комбікормами
- Зберіганням кормових інгредієнтів або комбікормів
- Транспортуванням кормових інгредієнтів або комбікормів
- Переробку та виробництво кормових інгредієнтів або комбікормів

Можна визначити 3 типи прийняття рішень щодо вибору найбільш придатної системи сертифікації для конкретного підприємства:

Невелика група підприємств обирає ту програму сертифікації, яка дає їм можливість акцентувати увагу на ознаках, що відрізняють власне підприємство від усіх інших конкурентів. До цієї групи належать і першопрохідці, які самі ініціюють створення спеціальних програм, щоб отримати особливі конкурентні переваги завдяки сертифікації.

Друга група дотримується порад різних експертів та консультантів, наприклад: - галузевих об'єднань (промислових союзів) - установ із сертифікації - Інтернету - колег чи друзів.

Найбільша група підприємств орієнтується на попит клієнтів, які вимагають від своїх постачальників наявності однієї чи кількох програм сертифікації. В таких випадках добровільна участь у програмі сертифікації з огляду на договір про постачання стає обов'язковою, проте якщо Ваш клієнт залишається Вашим партнером на тривалий строк, вибір такої програми сертифікації - правильне рішення.

Для даної роботи обираємо схему сертифікації і розроблення елементів СМБ по GMP+ керуючись цільовим направленням на корми і тим, що GMP+ поєднує базові принципи управління якістю стандарту ISO 9001, ISO 22000, НАССР та додаткові вимоги специфічні для комбікормової галузі

1.3. Дослідження тенденцій впровадження СМБ на комбікормовому виробництві

НУБІП УКРАЇНИ

Комбікормові підприємства працюють відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема:

Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» [46]. Закон визначає правові та організаційні засади

державного контролю, що реалізується з метою перевірки дотримання операторами ринку чинного законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також законодавства про побічні продукти тваринного походження під час ввезення (пересидання) таких побічних продуктів на митну територію України.

Закон України «Про безпечність та гігієну кормів» [42]. Закон визначає правові та організаційні засади забезпечення безпеки виробництва, обігу та використання кормів, особливо гігієни, вимоги до маркування, пакування та зовнішнього вигляду кормів, а також регулює відповідні суспільні відносини між операторами ринку

Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» [45]. Закон встановлює порядок тарифного і нетарифного регулювання імпорту сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки для створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів, а також деякі методи цінової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України.

Закон України «Про ветеринарну медицину» [43]. Закон встановлює правові та організаційні засади забезпечення діяльності у сфері охорони здоров'я та благополуччя тварин, ветеринарної діяльності, виробництва, розповсюдження та використання ветеринарних лікарських засобів і побічних продуктів тваринного походження.

НУБІП УКРАЇНИ

Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» [48] Закон встановлює правові та організаційні засади надання споживачам інформації про харчові продукти з метою забезпечення високого рівня захисту здоров'я громадян та їх соціально-економічних інтересів.

Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 131 від 19.03.2012 «Про затвердження Переліку максимально допустимих рівнів небажаних речовин у кормах та кормовій сировині для тварин» [47] Визначає перелік та рівень максимально допустимих рівнів небажаних речовин у кормах та кормовій сировині для тварин для уникнення шкоди тваринам та людям, які контактують з тваринами чи споживають продукцію відповідних тварин.

Щодо публікацій по темі роботи - було проаналізовано наступні джерела: У праці Р.Фридель, 2021 [58] наведено загальний огляд впровадження стандартів з якості та безпеки харчових продуктів на сільськогосподарських та переробних підприємствах, описано актуальність впровадження різних схем сертифікації найбільш поширених на території ЄС. Обґрунтовано переваги для українських підприємств щодо імплементації міжнародного підходу до застосування СМБ. А також наведено практичні кроки по впровадженню СМБ згідно різних схем сертифікації.

У роботі Салухіної Н. Г. [50] узагальнено концептуальні проблеми стандартизації та сертифікації продукції (процесів, робіт, послуг). Важлива увага приділяється організаційно-методичним та правовим принципам сертифікації в світі та в Україні, визначенню місця системи технічного регулювання в управлінні якістю продукції (процесів, робіт, послуг). Проведено аналіз процедур стандартизації та сертифікації. Наведено схеми, засоби і методи здійснення сертифікації. Розглянуто як з допомогою стандартизації і сертифікації можна подолати бар'єри у світовій торгівлі. Та наведено специфіку здійснення сертифікації для різних товарів і послуг. Зокрема розглянуто сертифікацію систем якості

У роботі Медведєва Н. А. [39] висвітлює сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку стандартизації й сертифікації, теоретичні основи, порядок

та процедури проведення робіт зі стандартизації та сертифікації продукції і послуг. Значну увагу приділено напрямкам розвитку системи технічного регулювання України щодо організації процесів стандартизації та оцінювання відповідності, зокрема впровадження міжнародних нормативних документів та технічних регламентів об'єктів технічного регулювання та застосування методів і моделей оцінки ризиків продукції та управління ризиками в системах нормативного регулювання. Більше уваги приділено внутрішнім питанням України та оглядово дано інформацію про міжнародні, зокрема Європейські правила і норми в стандартизації та сертифікації.

У матеріалі Тесарівська У.І. [55] проаналізовано стандартизацію та добровільну сертифікацію як запоруку виготовлення якісної та конкурентноспроможної продукції. Наведено переваги запровадження сучасних стандартів та добровільної сертифікації для підвищення конкурентних переваг підприємства. Проаналізовано взаємодію між замовником та органом сертифікації та процедуру отримання сертифікату відповідності. Наведено висновки щодо доцільності застосування стандартизації та добровільної сертифікації. Разом з тим недостатньо висвітлено практичні аспекти запровадження процедури та не описано можливі різні схеми сертифікації.

У праці Б.В.Огорова, 2022 [22] проаналізовано особливості законодавчого регулювання експорту комбікормової продукції з України до країн ЄС. Наведена аналітика по зміні динаміки торгівлі, і підвищення питомої ваги продукції АПК. Проаналізовано проблематику з якою стикаються українські постачальники з точки зору забезпечення документацією з якості і безпечності комбікормової продукції та наявності сертифікації та відповідності законодавству ЄС. Також в статті приведено характеристику основних нормативних документів та законодавчих вимог щодо експортування комбікормів до ЄС згідно до регламентів комісії ЄС.

У роботі Смага І.Ю., 2020 [53] досліджено основи управління якістю, визначено сутність визначення ризику та проведено класифікацію його різновидів, проаналізовано концепції та методики управління ризиками,

розроблено пропозиції удосконалення організації менеджменту ризиками в системах управління якістю.

У матеріалі Фляк Л.І. 2021 [55] розглянуто Стандартні операційні процедури і особливості їх розробки як елемент бізнес-процесу та СМБ.

Обґрунтовано використання СОП для нижнього рівня організації бізнес-процесу підприємства чи установи та для досягнення прогнозованого результату процесу.

Описано яке місце в структурі СМБ займають СОПи та яким чином СОПи роблять процес роботи і його результати послідовними, узгодженими,

передбачуваними і відтворювальними. Проаналізовано переваги, досягнуті при

застосуванні СОП: чітке розподілення задач за компетенцією, забезпеченню

якості і логічної послідовності дій. Стандартні Операційні Процедури корисні

для навчання нового персоналу, служать в якості довідника для перевіряння на

відповідність, дають можливість чітко працювати персоналу за відсутності

керівництва. СОП — не просто рекомендації, які допомагають персоналу

виконувати певні завдання. Вони є комплексом аналітично-нормативної

документації, яку повинен наслідувати весь персонал, щоб забезпечити належне

виконання роботи за будь-яких обставинах. В той же час в роботі недостатньо

описано включення СОП у загальну структуру СМБ

В матеріалі А.Тужва [12] проаналізовано зміни в схемі сертифікації

GMP-Internationale, яка була прийнята в 2020р і до 2024 року замінє схему в

редакції 2010р. Наведено відмінності і удосконалення в новій схемі, а також

проаналізовано переваги, які отримають споживачі та підприємства кормового

сектору від запровадження сертифікації по схемі GMP+.

У праці Г.Мазур [36] проаналізовано переваги і унікальність схеми

сертифікації GMP+ на прикладі українських виробництв. Приведено досвід

кількох компаній та наведено приклади застосування схеми сертифікації GMP+

для отримання переваг на внутрішньому ринку та спрощенні експортних

операцій сертифікованих постачальників.

У роботі Є.Кудиненко [31] проведено аналіз системи безпеки кормових

продуктів у ЄС. Зазначено що вона подекуди більш жорстка, ніж харчових

продуктів. Це пов'язано з тим, що досить важко виявити, чим насправді хвора тварина, і часто зоотехнік приймає рішення, що тварину легше зарізати, ніж лікувати. Тому для зменшення вірогідних захворювань продукцію перевіряють на всіх етапах. Висвітлено для чого потрібна система безпеки кормового виробництва переваги схеми сертифікації GMP+.

Однак недостатньо висвітлено деталізацію наведеної схеми сертифікації, мало вказано практичні вимоги та переваги GMP+ зокрема у порівнянні із вимогами законодавства України та ЄС.

У праці Кійко В.В. [28] відображено багаторічний міжнародний та вітчизняний досвід, накопичений у сфері управління якістю. Розглянуто сучасні

підходи до розроблення та впровадження систем управління якістю на підприємствах харчової промисловості відповідно до вимог міжнародних стандартів. Особливу увагу приділено інструментам управління якістю, особливостям проведення аудиту систем управління якістю та її сертифікації.

Враховуючи швидкоплинні зміни середовища, у якому функціонують вітчизняні підприємства, важливе значення має вдосконалення системи управління якістю. Праця містить окремий розділ, який допоможе більш детально осягнути це питання.

У роботі Бочарової О.В [10] викладено систематизований матеріал щодо розроблення, запровадження та підтримування систем управління безпечністю харчових продуктів на основі концепції HACCP. Особливу увагу приділено розробці HACCP-планів та небезпечним чинникам. Наведено шляхи потрапляння в харчовий продукт небезпечних речовин.

Запропоновані сучасні методи та системи для проведення аналізу небезпечних чинників. Охарактеризовано принципи та документи щодо належної практики виробництва в світі та в Україні, наведені приклади розроблення стандартних санітарних робочих процедур. Надано інформацію щодо системи простежуваності та програм відкликання. Особливо детально розглянуто тему аудитів систем управління безпечністю харчових продуктів.

У праці Біленький О. Ю. [9] відображено теоретико-методичні основи формування стратегії розвитку комбикормової галузі, визначено цільний зв'язок

стратегій розвитку підприємств і галузі в цілому. Встановлено вплив невизначеності середовища на розвиток галузі, обґрунтовано основні чинники моделювання ринку комбікормів. Проведено аналіз розвитку комбікормового виробництва в Україні, його організаційно-економічного механізму. Досліджено передумови та перспективи. Узагальнено зарубіжний досвід розвитку комбікормової промисловості. Розроблено методичний підхід до проведення конкурентного аналізу операторів ринку. Структуровано процеси управління ринком комбікормів.

Висновки до розділу 1

Систематизовано наукові підходи до створення СМБ на підприємстві. Досліджено теоретико-методологічні основи та вимоги до побудови систем управління якістю і безпечністю. Здійснено аналіз вимог до СМБ законодавства України та міжнародний досвід. Проаналізовано літературні джерела, які досліджують СМБ.

Розроблення відповідної СМБ на комбікормовому виробництві переслідує такі цілі: покращення безпечності кормів для забезпечення безпечності для кінцевого споживача, гармонізація із провідними європейськими стандартами і вимогами до СМБ у галузі, покращення конкурентоспроможності виробництва на ринку.

Вказані цілі можуть бути досягнені шляхом впровадження системи менеджменту безпечності та впровадженням відповідних документів і процедур, які розробляються у даній роботі.

Для розробки елементів СМБ обираємо схему сертифікації по GMP+ керуючись цільовим направленням на корми і тим, що GMP+ поєднує базові принципи управління якістю стандарту ISO 9001, ISO 22000, HACCP та додаткові вимоги специфічні для комбікормової галузі

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ

ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ

2.1. Структура схеми сертифікації GMP+FC 2020 в контексті аналізу елементів системи менеджменту безпеки виробництва кормів

Схема сертифікації GMP+ заснована голландським сектором кормів у 1992 році у відповідь на випадки забруднення, схема з тих пір інтегрувала ISO та HACCP і додала широкий спектр додаткових послуг, щоб допомогти компаніям працювати за схемою GMP+ FC та підтримувати та покращувати безпеку кормів. При цьому схема GMP+ FC забезпечує не тільки безпечні корми, але й встановила стандарт якості, надійності та сталості.

У 2020р GMP+ International прийняли нову схему сертифікації що значно відрізняється від схеми зразку 2010р. І всі компанії мають перейти на схему 2020р. до 2024р [4].

У світі понад 19 000 сертифікованих компаній GMP+ у понад 87 країнах, Схема сертифікації кормів GMP+ (GMP+ FC) є найбільшою та найбільш загально визнаною схемою безпеки кормів у світі. Завдяки єдиним стандартам, обміну знаннями та унікальному ланцюжковому підходу GMP+ Feed Safety Assurance (GMP+ FSA) забезпечує безпечний процес від збору до виробництва. Завдяки GMP+ Feed Responsibility Assurance (GMP+ FRA) гарантується відповідальна робота по відношенню до людей і навколишнього середовища.

Схема GMP+ Feed Certification 2020 (схема GMP+ FC 2020) складається з модулів GMP+ Feed Safety Assurance (GMP+ FSA) і GMP+ Feed Responsibility Assurance (GMP+ FRA) і приведена на рис.2.1.1.

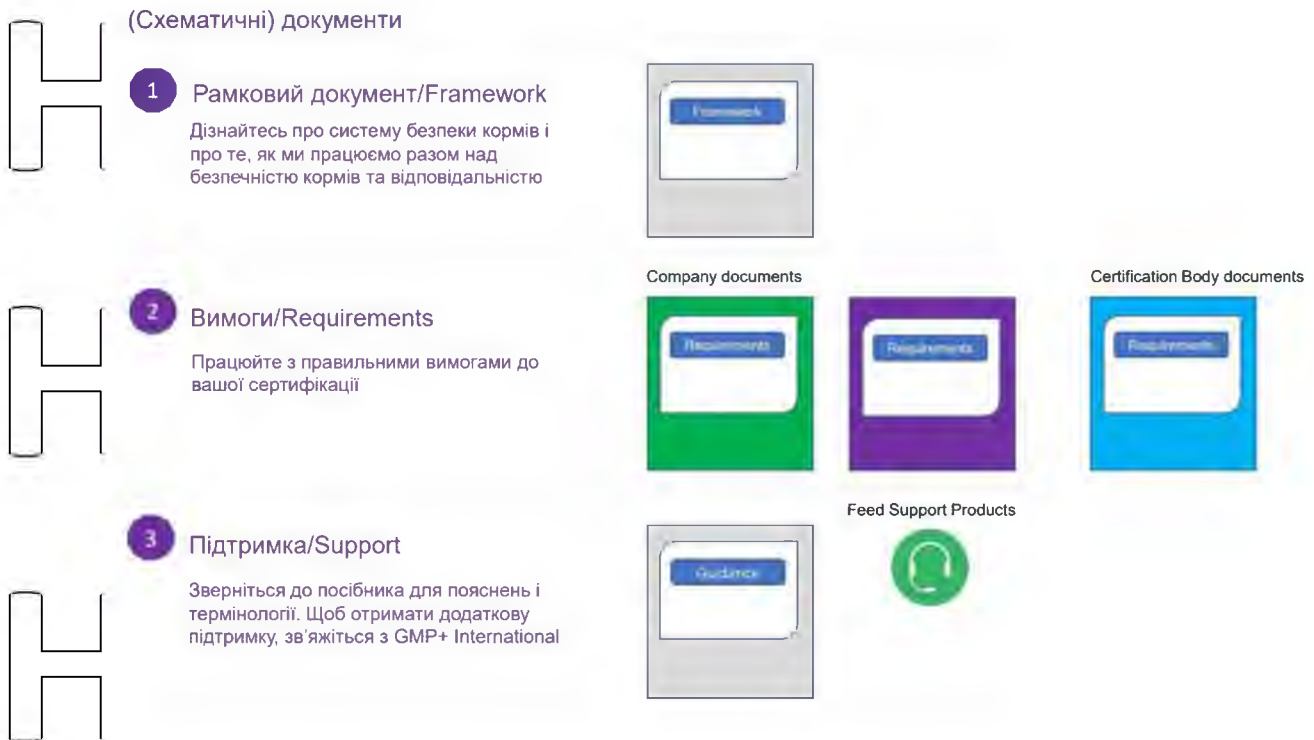

Рис.2.1.1. Схема GMP+ Feed Certification 2020 (схема GMP+ FC 2020)

Джерело: [4]

Фреймворк/Рамковий документ (Framework) це структура у якій створено схему. У Рамкових документах ви можете прочитати, як працює система безпечності кормів і як проводиться робота над безпечністю кормів.

Другий рівень містить вимоги. Існує дві версії цих вимог: одна для сертифікованих компаній GMP+ і інша для органів сертифікації.

Вимоги до компаній.

Вимоги до компаній описані окремо для двох модулів у схемі (GMP+ FSA та GMP+ FRA). Технічні характеристики містять додаткові або спеціальні умови для обох модулів. Ці специфікації класифіковані за тематикою та цільовою аудиторією.

Вимоги до органів сертифікації

Ці документи містять вимоги, яким повинні відповідати органи сертифікації, щоб забезпечити незалежну сертифікацію схеми.

НУБІП України

Підтримка і зворотній зв'язок

Також GMP+ International пропонує широкую підтримку у реалізації вимог. Це надається через такі служби підтримки, як Feed Support Products (FSP), зареєстровані консультанти та національні представники.

Каркас

Тут приведені документи про структуру схеми сертифікації кормів GMP+ 2020. Ці документи викладають основні принципи нашої схеми та безпеки кормів.

Рамкові документи стосуються процедур, визначень, прав і обов'язків зацікавлених осіб і операторів ринку.

Ви можете розпізнати документи Рамкові / Framework за своєю титульною сторінкою та сірим лівим полем сторінки в самих документах. Це означає, що ви відразу бачите, який тип документа ви читаете. Рамкові документи позначаються літерою F.

Крім того, кожна сторінка Рамкових документів має такий символ. Це також полегшує розпізнавання типу документа (рис. 2.1.2).

Рис.2.1.2 Позначка Рамкових документів

Джерело: [4]

Склад документів

- [F 0.0 Вступ GMP+ FC схема 2020](#) (версія 01.03.2021)
- [F 0.1 Права та обов'язки](#) (версія 01.01.2023)
- [F 0.2 Список визначень](#) (версія 01.01.2023)
- [F 0.3 Області сертифікації](#) (версія 01.01.2023)
- [F 0.4 Політика торгових санкцій](#) (версія 01.01.2023)
- [F 0.5 Процедура розгляду спорів](#) (версія 01.01.2023)

Вимоги до GMP+ FSA та GMP+ ERA

Документи з вимогами до GMP+ FSA за зеленою титульною сторінкою та зеленим лівим полем у самих документах. Документи для GMP+ ERA позначені фіолетовим кольором.

Документи вимог позначаються літерами P (Вимоги) або TC (Технічні умови). Для GMP+ ERA спеціальні вимоги до ринкової ініціативи описані окремо. Ці документи починаються літерами MI.

Крім того, кожна сторінка документів Вимог має наступні символи. Це також полегшує розпізнавання типу документа (рис.2.1.3).

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Джерело: [4]

У кінці кожного документа контекстно наведено огляд **продуктів підтримки каналів** і ресурсів **підтримки** від GMP+ International. Таким чином легко побачити, що розробник може зробити для зацікавленого оператора ринку (рис.2.1.4).

Рис.2.1.4 Позначка продуктів підтримки

Джерело: [4]

Розглянемо детальніше Вимоги до компаній. Цей розділ має таку структуру

R 1.0 Вимоги до систем управління безпеністю кормів (версія 01.01.2023)

Технічні Характеристики

- TS 1.1 Prerequisite program (версія 01.01.2023)
- Придбання TS 1.2 (версія 01.01.2023)
 - Форма повідомлення гейткіпера
- TS 1.3 Список продуктів (версія 01.03.2021)
- TS 1.4 Заборонені продукти та паливо (версія 01.01.2022)
- TS 1.5 Особливі межі безпеності кормів (версія 01.01.2022)
- Вибірка TS 1.6 (версія 01.01.2023)
- TS 1.7 Моніторинг (01.01.2023)

- Протокол Афлатоксину В1 - класифікація країн вирощування
- версія 27.02.2023

- Протокол Афлатоксину В1 - класифікація країн вирощування
- версія 13.04.2023

- Додаток Результати аналізу подання

- Маркування TS 1.8 (версія 01.03.2021)
- TS 1.9 Транспортна діяльність (версія 01.01.2023)
- TS 1.10 Операційна діяльність (версія 01.01.2022)
- TS 1.11 Контроль залишків (версія 01.01.2022)

Дані країни:

- TS 2.1 Примітка до країни Моніторинг діоксину для кормів для птиці (версія 01.01.2023)
- TS 2.2 Примітка до країни Корм без антибіотиків (версія 01.03.2021)
- TS 2.3 Примітка щодо країни QM-Milch (версія 01.03.2021)

- Членство в групі QM-Milch - база даних моніторингу GMP+

Тісніні кодекси:

- TS 3.1 Торгівля тваринницьким фермам (версія 01.01.2023)

- [TS 3.2 Виробництво та торгівля кормами для домашніх тварин](#) (версія 01.01.2022)
- [TS 3.3 Внутрішній водний транспорт і короткі морські перевезення кормів](#) (версія 01.01.2023)

Лабораторія:

- [TS 4.1 Лабораторне тестування](#) (версія 01.01.2023)
 - [TS 4.2 Зареєстровані лабораторії](#) (версія 01.01.2022)
- R 5.0 GMP+ FRA:
- [R 5.0 Вимоги до системи управління відповідальністю за корм](#) (версія 01.01.2022)

- MI. Ринкові ініціативи:
- [MI 5.1 Виробництво та торгівля сою РТРС](#) (Версія 01.07.2021)
 - [MI 5.2 Відповідальний корм для свиней і птиці](#) (версія 01.03.2021)
 - [MI 5.3 Відповідальний молочний корм](#) (версія 01.03.2021)
 - [MI 5.4 ГМО контроль](#) (версія 01.07.2022)

На Рис.2.1.5 показано циклічний підхід, згідно з яким GMP+International працює разом, як єдине глобальне співтовариство, щоб створити безпечний і відповідальний ланцюг годівлі тварин.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

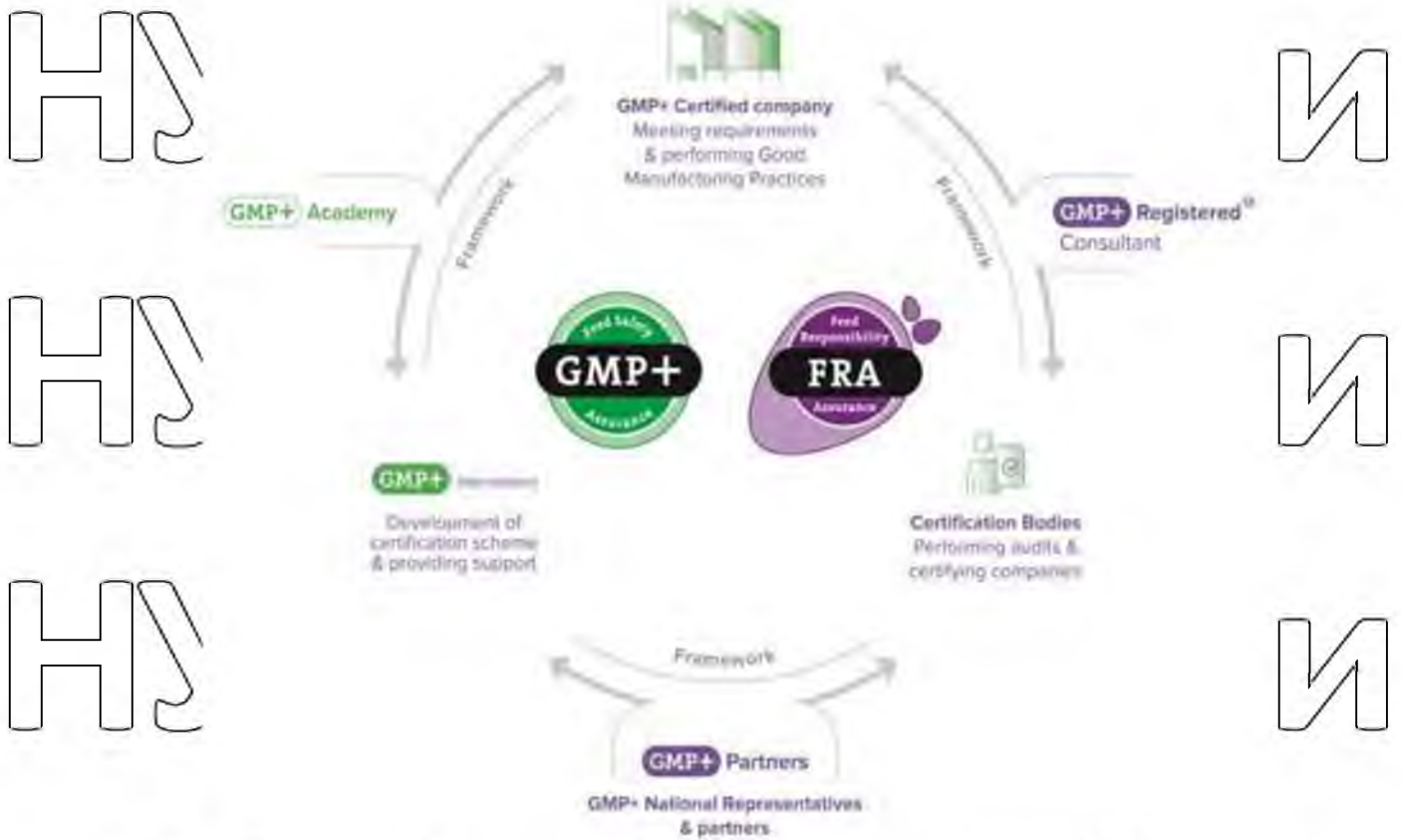

Рис.2.1.5 Циклічний підхід GMP+ International

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

2.2. Аналіз доцільності використання GMP+FC в частині вимог до розроблених документів

Основні вимоги до СМБ комбікормового виробництва викладені в R 1.0

Вимоги до систем управління безпечністю кормів (Feed Safety Management Systems Requirements) версія 01.01.2023

Сертифікована GMP+ компанія повинна створити, запровадити, підтримувати, оновлювати та постійно вдосконалювати систему управління

безпекою кормів відповідно до вимог стандартів GMP+. Необхідно звернути

увагу на взаємодію між окремими процесами. Система управління безпекою кормів має контролювати всі процеси, включаючи взаємодію між цими процесами.

Мета - забезпечити безпеку кормів у всьому світі. Дотримуючись вимог

GMP+ International разом із спільнотою GMP+

R 1.0 Вимоги до систем управління безпечністю кормів дозволяє компанії досягти своїх цілей безпеки кормів. Він визначає вимоги до системи управління безпечністю кормів Feed Safety Management System (FSMS), яка дозволяє компанії надавати безпечні кормові продукти та кормові послуги.

Усі вимоги цього стандарту є загальними та призначені для застосування до всіх компаній (операторів ринку), які здійснюють діяльність у кормовому ланцюгу, незалежно від розміру та складності. Це розповсюджується від компаній, які виробляють кормові добавки, кормові матеріали, премікси, комбікорми, чи корми для домашніх тварин, до компаній, які займаються торгівлею, зберіганням, перевантаженням і транспортуванням автомобільним або залізничним транспортом цих продуктів.

При створенні стандарту R 1.0 Вимоги до систем управління безпечністю кормів було використано стандарт ISO22000:2018 «Системи управління безпекою харчових продуктів — Вимоги до будь-якої організації в харчовому ланцюгу», який визначає вимоги та умови для системи управління безпечністю харчових продуктів. певною мірою ті самі вимоги та умови застосовуються до

системи управління, яку кормові компанії можуть запровадити для забезпечення безпеки кормів. Використання ISO22000 виражається в тій самій структурі, а також для ряду вимог і умов у тому самому формулюванні та формулюванні вимог і умов. Таким чином поєднати обидва стандарти відносно легко. З повним текстом стандарту можна ознайомитися в стандарті NEN-EN-ISO 22000, який можна отримати на сайті NEN – www.nen.nl [26].

Визначення сфери застосування/Системи управління безпекою кормів. Сертифікована GMP+ компанія повинна визначити сферу застосування FSMS, вказавши:

a) усі види діяльності, процеси, продукти чи послуги, пов'язані з кормами, за які він відповідає. До них належать дії, процеси, продукти та послуги, що здійснюються третіми сторонами(для них);

b) усі локації, незалежно від того, чи є вони власністю компанії, включно з відповідними адміністративними локаціями.

c) які з видів діяльності, процесів, продуктів або послуг у цих місцях підлягають сертифікації GMP+;

Діяльність, процеси, продукти або послуги, пов'язані з виробництвом, торгівлею, зберіганням і транспортуванням кормів, можна виключити зі сфери

сертифікації GMP+.

d) інші (кормові та некормові) види діяльності, процеси, продукти чи послуги, як визначено у пункті c), які можуть мати вплив на безпеку кормів.

Сертифікована GMP+ компанія повинна гарантувати, що ці дії, процеси, продукти чи послуги не мають негативного впливу на безпеку кормів. Для отримання додаткової інформації можна ознайомитися із TS 1.10 Оперативна діяльність § 1.10 Розділення.

e) Сертифікована GMP+ компанія повинна завжди враховувати вимоги, зазначені в § 4.1 і § 4.2, при визначенні цього обсягу.

Уся діяльність, яка потенційно може вплинути на безпеку кормів, повинна бути доступна для перевірки. Обсяг має бути задокументований та оновлений.

Документально підтверджена інформація. Сертифікована GMP+ компанія повинна включити до FSMS документально підтверджену інформацію щодо:

- а) політика безпеки кормів і цілі щодо безпеки кормів;
- б) вимоги за схемою GMP+;
- в) вимірювання ефективності FSMS;
- г) інформація, яка вимагається національним і міжнародним законодавством і клієнтами;
- д) сфера застосування FSMS.

Кілька факторів можуть впливати на кількість задокументованої інформації в FSMS, яку зберігають компанії, сертифіковані GMP+, наприклад:

- розмір компанії
- тип і складність діяльності, процесів, продуктів і послуг;
- компетентність персоналу.

Створення та оновлення

Задокументована інформація сертифікованої GMP+ компанії повинна:

- а) бути ідентифікованим (наприклад, назва, дата, автор або номер посилання);
- б) мати відповідний формат (наприклад, мову, версію програмного забезпечення, графіку) та носій (наприклад, паперовий, електронний);
- в) володіти відповідною та адекватною інформацією.

Контроль документованої інформації

Сертифікована GMP+ компанія повинна мати доступну задокументовану інформацію, яку вимагає FSMS, придатну для використання та захищену (наприклад, від втраги конфіденційності, неавторизованого використання або втраги цілісності).

Для контролю за задокументованою інформацією компанія, сертифікована GMP+, повинна звернути увагу на таке:

- а) поширення, доступ, пошук і використання;
- б) зберігання та збереження, включаючи збереження розбірливості;
- в) контроль змін (наприклад, контроль версій),

г) утримання та розпорядження. Задокументована інформація повинна зберігатися щонайменше три роки, якщо не вимагається більш тривалий період зберігання відповідно до чинного законодавства про корми чи інших нормативних актів.

Необхідно ідентифікувати та контролювати відповідну задокументовану інформацію зовнішнього походження, визначену сертифікованою компанією GMP+ для використання для планування та функціонування FSMS. Задокументована інформація, яка зберігається як доказ відповідності, повинна бути захищена від ненавмисних змін.

Важливим елементом є система раннього попередження. Метою якої є сповіщення про порушення щодо безпеки кормів і забезпечення швидкої реакції та швидкого повідомлення про (нові) небезпеки та ризики протягом усього ланцюга виробництва кормів з метою запобігання або обмеження шкідливих наслідків для людей, тварин і навколишнє середовище.

Якщо будь який оператор ринку кормів виявляє (можливо) небезпечний канал у ланцюгу кормовиробництва, то він повідомляє про це через форму сповіщення. Разом спільнота GMP+ може запобігти непрямим збиткам для конкретної компанії та спільноті загалом. Безпечний корм залишається спільною відповідальністю.

Безпека кормів все ще в руках людей. Кожен елемент може чіти не так і створити небезпеку. У такому випадку система раннього попередження утворює важливу мережу безпеки, яка допомагає обмежити масштаб або пом'якшити (потенційну) проблему на ранній стадії за допомогою відповідних заходів.

Для компаній, сертифікованих GMP+, іноді є обов'язковим повідомлення про виявлення забрудненого корму. Умови для цього описані у Вимогах щодо управління безпекою кормів GMP+.

При цьому необхідно повідомити про всі спостереження та сигнали про те, що корм є небезпечним або створює ризик для наступних ланок кормового чи харчового ланцюга, незалежно від того, чи базуються вони на правових

обмеженнях та/або обмеженнях GMP+. Винятком є виявлення сальмонели, яка може бути оброблена для явного усунення бактерій сальмонели.

Рекомендується використовувати дерево рішень, щоб оцінити, чи існує неминуча ситуація. Повідомлення є обов'язковим, лише якщо це стосується продуктів, які підпадають під дію сертифіката GMP+.

Обов'язково повідомити GMP+ International протягом 12 годин після виявлення забруднення або відхилення, якщо:

- Відповідний товар вже доставлений і не повністю заблокований
- Якщо відстеження продукту не є чітким і повним

Цей 12-годинний період є послідовними годинами та набуває чинності в момент, коли оператор ринку дізнається про зараження. Це може бути, наприклад, коли отримано сертифікат аналізу або повідомлення від лабораторії, яка проводила аналіз, або від постачальника.

Якщо ситуація виглядає контрольованою, то можна, маючи правильні аргументи, відступити від зобов'язання повідомити протягом 12 годин.

На додаток до повідомлення GMP+ International, звичайно, необхідно повідомити потенційно постраждалих клієнтів або постачальників. Звичайно, це також стосується випадків, коли ви, як постачальник послуг, виявите проблему в кормі, ви повинні повідомити про це власника відповідного продукту.

Компанія зобов'язана повідомити про інцидент орган сертифікації та, якщо це вимагається законодавством, компетентний орган країни, у якій розташована компанія.

Після подання GMP+ International робить початкову оцінку та зв'язується з компанією, щоб обговорити, чи потрібні подальші дії, або повідомити, що справу можна закрити. Вся інформація обробляється конфіденційно. Коли здається, що ситуація не контролюється, GMP+ International публікує попередження системи раннього оповіщення, щоб повідомити спільноту GMP+.

Окрім сповіщення, оператор що виявив небезпеку також повинен в'яснити джерело походження та призначення небезпечних партій, заблокувати їх або

заблокувати їх, повідомити задучених постачальників і клієнтів, визначити причину зараження та вжити заходів для виправлення.

Повідомлення системи раннього оповіщення формують важливе джерело інформації для GMP+ International, щоб підкреслити потенційні ризики в її комунікації, і це може призвести до вдосконалення модуля GMP+ FSA (прикладом цього є протокол Афлотоксин В1), продуктів підтримки кормів (наприклад, швидке виявлення та коригування список ризиків), вимоги сертифікації та відповідності, повідомлення про ризики та інша діяльність.

В рамках підтримки сертифікованих компаній та спільноти GMP+ International надає Продукти підтримки корму. Це джерело інформації, яка приносить користь усім учасникам кормового ланцюга.

Продукти підтримки кормів надають цінну й актуальну інформацію про потенційно ризиковані корми і коротко наведені в таблиці 2.2.1. Більше інформації можна знайти на [порталі GMP+](#) [4].

Таблиця 2.2.1. Продукти підтримки кормів

Факти	Інформаційний бюлетень — це колекція наукової інформації про небажані речовини та технологічні допоміжні засоби. Інформацію можна використовувати для контрольованого поводження з цими продуктами. Мало того, що небажані речовини (небезпеки) називаються, це також дає зрозуміти питання «чому?» Чому ця речовина небезпечна? І який можливий вплив на тварин чи людей?
Список товарів	Список продуктів — це перелік усіх прийнятних кормових матеріалів, які можуть вироблятися та продаватися в рамках мережі GMP+.
Звіт про небезпеку	Звіт про небезпеку містить перелік усіх небезпек у кормах, які складаються з кількох кормових матеріалів. У користувача є можливість створити комбінований огляд небезпеки різних кормових матеріалів.

Конкретні межі безпеки кормів

Конкретні межі безпеки кормів є максимально допустимими значеннями для небажаних речовин у кормах. У рамках системи НАССР важливо, щоб для кожної критичної контрольної точки було визначено, за якими результатами аналізу небажаних речовин може бути доставлений безпечний продукт. У випадку, якщо в чинному законодавстві зазначено інше обмеження, як описано в пункті 4.1 R 1.0, слід дотримуватися найсуворішого обмеження. Довідкові дослідження доступні на тій же веб-сторінці. У тому числі дослідження сушіння кормів.

Оцінки ризиків

Оцінка ризиків – це загальний опис процесу прийнятних кормових матеріалів, включаючи небезпеки та заходи контролю.

База даних моніторингу GMP+

База даних моніторингу GMP+ містить результати аналізу від користувачів. На основі цих даних можна створювати звіти.

Джерело: [4]

Цей інструмент надає такі переваги:

- Вхідні дані для власної системи НАССР/підприємства;
- Інформацію про потенційно ризиковані корми для тварин та їх виробництво;
- Актуальна інформація про можливе зараження;
- Інформаційні листки з інформацією про небажані речовини та технологічні добавки;
- Дані, оцінені незалежними експертами;
- Сгляд бази даних з результатами аналізу кормів з усього світу

Більш детальна інформація доступна за посиланням: [Принципи роботи](#)

GMP+ Feed Support Products

Це одним важливим елементом схеми сертифікації GMP+ є Академія GMP+. Це те місце, де можна дізнатися більше про безпеку кормів. Незалежно від того, початківець ви чи досвідчений експерт, для кожного

рівня є курси та розділи, доступні в класі та онлайн. Можна переглянути навчальну брошуру, щоб отримати огляд усіх пропонованих тренінгів.

Академія GMP+ також пропонує інтерактивний форум, на якому кожен

із безкоштовним обліковим записом Академії GMP+ може приєднатися до

обговорень, поставити запитання, розширити мережу каналів або звернутися

щоб допомогти членам спільноти. Платформа доступна для всіх, незалежно від

того, яка система управління безпекою кормів використовується у вашій

компанії.

Таким чином схема сертифікації GMP+FC представляє собою не тільки

ієрархічну схему документів, вимог та стандартів але і інтерактивну структуру

направлену на постійне інформування, підтримку та удосконалення всіх

операторів ринку кормовиробництва. А також забезпечення функціонування

системи менеджменту безпеки кожної компанії та спільноти GMP+ загалом.

Метою діяльності власник схеми сертифікації компанія GMP+ International

декларує «безпеку кормів у всьому світі». І реалізує цю тезу через схему

сертифікації кормів GMP+, яка дозволяє усім залученим компаніям (операторам

ринку) як отримувати переваги спільноти так самим робити внесок у безпечні

корми.

2.3. Методологія розроблення елементів СМБ та стандартних операційних процедур

В процесі дослідження і розроблення роботи використовувались наступні методи:

- Процесний підхід;
- Системний метод;
- Методи теоретичного дослідження: сходження від абстрактного до конкретного;
- Графічний метод;
- Загально-логічні методи дослідження такі як: аналіз, порівняння, дедукція, узагальнення, моделювання, аналогія.

Для створення рамки СМБ пропонується розробити методіку роботи з документами та записами СМБ, розробити бізнес-процес комбікормового виробництва. Як суттєвий елемент СМБ також пропонується розробити методологію управління невідповідністю.

Для методології управління документами та записами та методології управління невизначеністю розробимо текстові документи інтегровані в загальну систему менеджменту безпечності.

Для розробки бізнес-процесу використаємо графічний метод через інструмент побудови блок-схеми із розділенням по процесам та відповідальним співробітникам. Використаємо алгоритм прийняття рішень «так/ні» із однозначними шляхами направлення виробничих процесів. Що систематизує та формалізує прийняття рішень та чітко окреслить повноваження та відповідальність посадових осіб.

Такий підхід дозволить на нижчому рівні створити систему елементів СМБ через інструмент Стандартні операційні (робочі) процедури - СОП

Стандарти різного рівня, що описують системи менеджменту якістю і безпечністю встановлюють вимоги та критерії, які забезпечують належну якість виконання процесів на підприємстві. Вони вказують що потрібно робити правильно. Водночас, стандарти не відповідають на питання забезпечення якості

як потрібно робити правильно, коди і кому. На ці питання відповідають документи іншого рівня та іншої структури, що розробляються конкретно під підприємство де будуть застосовуватися.

Такі документи прийнято називати Стандартні операційні (робочі) процедури (СОП), Standard Operating Procedures (SOP), які розробляються і застосовуються на самому підприємстві. Формування і повсюдне використання ясних, чітких, правильно і детально складених, що відповідають сучасному розвитку бізнесу СОП може стати гарантією чіткої роботи, логічної послідовності дій і одним з дієвих елементів СМБ.

Стандартні Операційні Процедури роблять процес роботи і його результати послідовними, узгодженими, передбачуваними і відтворювальними, застосовують процесний підхід і, часто, алгоритм блок-схеми із чіткими шляхами так-ні.

Переваги, досягнуті при застосуванні СОП: чітке розподілення задач за компетенцією, забезпеченню якості і логічної послідовності дій. Стандартні Операційні Процедури корисні для навчання нового персоналу, служать в якості довідника для перевіряння на відповідність, дають можливість чітко працювати персоналу за відсутності керівництва. Стандартні Операційні Процедури представляють собою комплекс аналітичної та нормативної документації, якою повинен керуватись весь персонал, щоб забезпечити належне виконання робіт в будь-яких умовах.

СОП — інструмент планування та впровадження системи управління якістю та безпечністю, реалізації політики у сфері якості, інструмент для стандартизації технологічних процесів виробництва. Стандартні операційні процедури є документами управління СМБ, це набір інструкцій з усіх аспектів робіт, що виконуються на підприємстві.

СОПи гарантують, що персонал є детально інструктований; кожна процедура виконується в логічному порядку та може бути відтворена; зниження ризиків помилок, які можуть виникнути при усній передачі інформації. Усі

СОПи повинні бути викладені мовою, яка зрозуміла персоналу та повинні перебувати в легко доступному місці, там, де проводяться відповідні роботи.

Стандартні операційні (робочі) процедури це документально оформлений набір інструкцій або покрокових дій, які потрібно здійснити, щоб виконати ту чи іншу роботу. Фактично кожний СОП повинен містити відповіді на три запитання:

- хто бере участь в реалізації, виконує його вимоги;
- які ресурси необхідні для його реалізації;
- де, в якому підрозділі, відділенні підприємства слід виконувати

вимоги СОПу;

- коли, у який часовий проміжок необхідно вкласти, виконуючи вимоги СОПу, у якій послідовності та за яких обставин.

У цілому СОПи повинні бути короткими, чіткими, зрозумілими, конкретними, бажано їх представляти у табличній формі або у вигляді схем і алгоритмів та з мінімальним об'ємом текстової частини та простими у використанні.

Метою стандартизації процесів є:

- надати працівникам детальні письмові розпорядження щодо виконання типових щоденних процесів (дій) та процедур;
- визначити персональну відповідальність за виконання;
- організувати дії персоналу однаковою чином;
- об'єктивно контролювати виконання виробничих процесів;
- уніфікувати спосіб інтерпретації отриманих результатів;
- стандартизувати професійне навчання персоналу;
- забезпечити розробку, ведення необхідної документації та її регулярну актуалізацію;

- зменшити небажаний вплив на роботу за відсутності або зміні персоналу;
- допомогти вирішенню спірних питань, якщо є наслідки неякісної роботи;

- постійно покращувати роботу підприємства.

Для належної розробки СОПу необхідно встановити комплекс загальних вимог щодо однотипності оформлення документа (форма, структура, ідентифікація, зміст), погодити остаточний варіант розроблених процедур та довести їх до відома всіх працівників в обсягах, необхідних для виконання службових обов'язків.

Кожен аркуш СОПу повинен містити назву процедури, ідентифікацію, номер, версію, номер сторінки та загальну кількість сторінок. У змісті СОПу вказують: призначення (мету); сферу застосування (на які процеси, процедури поширюється документ); нормативні посилання; терміни, визначення, скорочення; матеріали та обладнання; заходи безпеки; етапи виконання процедури, які чітко прописані, пронумеровані, відповідно до послідовності роботи; обов'язки, права, відповідальність; порядок реєстрації виконаної роботи; доповнення (копії стандартних бланків, етикеток, журнали, протоколи і т.д.).

При використанні обладнання у СОП необхідно включити: правила експлуатації приладу; дії персоналу у випадку отримання результатів, відхилених від норм, та у випадку несправності приладу; контроль та калібрування приладу; періодичність проведення; результати проведених перевірок та їх оформлення; технічне обслуговування.

Проект СОПу розробляють фахівці, які безпосередньо виконують дану роботу. Заключний варіант розробленого СОПу погоджує керівник структурного підрозділу або призначена відповідальна особа. Перед затвердженням СОП має переглянути персонал, який виконує дану роботу та співробітники, які пов'язані із процедурою. Усіх співробітників необхідно проінформувати про затверджений варіант СОПу в тому обсязі, який необхідний для виконання їх службових обов'язків.

Контрольний примірник СОПу зберігають у керівника підприємства або відповідальної особи, робочі примірники знаходяться на робочих місцях. Щорічно здійснюється перегляд усіх СОПів з метою перевірки їх актуальності (актуалізація СОП). Необхідно вилучати СОПи, які були змінені, і розробляти

нову версію, яка потребує затвердження. Усі чинні СОПи повинні бути актуалізовані, валідовані та доступні на робочих місцях.

Розповсюджують СОПи за листком поширення, де вказують дату, прізвище, ім'я, по батькові особи, що розповсюджує СОП та підпис отримувача.

Приклад листка поширення СОП наведено в таблиці 2.3.1

Таблиця 2.3.1 Листок поширення СОП

Відповідальна особа	Контрольний примірник		Робочий примірник		ПІБ	Дата	Примітки
ПІБ	Кількість	Місце зберігання	№ робочого примірника	Місце зберігання	Підпис отримувача		

Джерело: [57]

При розробці СОПу спочатку необхідно обдумати організацію процесу, а потім формувати, встановити користувачів і цілі, використовувати короткі, закінчені вислови і параграфи; викласти в одному реченні одну ідею; писати просто, зрозуміло, небагатослівно; використовувати ілюстрації для більшої ясності; дати визначення термінів і символів, звернути увагу на «орфографію», пунктуацію і використання великих літер, забезпечити, щоб кожен параграф торкався тільки однієї теми.

При розробці СОПу необхідно уникати невизначених висловів; використовувати двозначні вислови; використання діалекту і не чіткі формулювання (наприклад, доречний, відповідний, придатний).

Формування та використання ясних, чітких, що відповідають сучасному розвитку ветеринарної науки стандартних операційних процедур, може стати одним із чинних елементів системи управління якістю для комбікормового виробництва.

Отже використання методики створення СОПів є надзвичайно підходящим для розроблення елементів системи менеджменту безпечності виробництва комбікормів і дозволить якнайкраще виконати вимоги обраної схеми сертифікації. А також СОП дозволяє максимально швидко навчити новий персонал який чітко і однозначно бачить порядок дій і критерії прийняття рішень у певній ситуації.

Висновки до розділу 2

В розділі 2 даної роботи проаналізовано схему сертифікації GMP+FC в редакції 2020 року. Наведено її структуру та переваги для створення системи менеджменту безпечності саме комбікормового виробництва. Висвітлено які переваги отримує оператор ринку кормів будучи сертифікованим та приймаючи активну участь у діяльності спільноти GMP+. Проведено аналіз яким чином сертифікована компанія повинна розробити, запровадити та постійно удосконалювати систему управління безпекою кормів відповідно до вимог стандартів GMP+. Також проаналізовано сервіси власника схеми – компанії GMP+International що в максимально інтерактивному режимі дозволяють досягати мети «безпеки кормів у всьому світі».

На основі аналізу складу та ідеології схеми сертифікації GMP+FC обрано методологію розроблення елементів СМБ комбікормового виробництва. Обґрунтовано які елементи СМБ будемо розробляти та які методи розробки до них застосовуємо. Проаналізовано Стандартні операційні (робочі) процедури як інструмент створення документів СМБ підприємства і окреслено переваги, що досягаються при застосуванні СОП, такі як чітке розподілення задач за компетенцією, забезпеченню якості, безпечності та логічною послідовністю дій.

РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ ВИРОБНИЦТВА КОМБІКОРМІВ

3.1. Розроблення методики управління документами та записами комбікормового виробництва

Важливим елементом СМБ є ведення документації і записів. Тому для забезпечення відображення і документальної фіксації всіх процедур управління документами та записами СМБ комбікормового виробництва розробляємо МЕТОДИКУ «Управління документами та записами»

Колонтитул документу наведено на рис. 3.1.1:

СУБХП (Назва підприємства)	Управління документами та записами	М 03 Сторінка із
-------------------------------	--	------------------------

Рис. 3.1.1. Колонтитул Методики «Управління документами та записами»

Джерело: розроблено автором

1. Призначення документу:

Дана методика встановлює єдиний порядок управління документацією та записами системи управління безпечністю харчових продуктів (далі СУБХП) для

(Назва підприємства) Виробництво комбікормів.

2. Сфера застосування:

Ця методика застосовується до всіх документів та записів СУБХП на підприємстві. Виконання методики є обов'язковим для всіх структурних підрозділів підприємства, які підпадають під дію СУБХП.

3. **Відповідальність:**

Загальна відповідальність за виконання даної методики і повноваження з координації діяльності усіх підрозділів на рівні підприємства покладається на керівника Групи НАССР.

Відповідальність за виконання даної методики на рівні структурних підрозділів покладається на посадових осіб, відповідальних за документи в підрозділах.

4. **Визначення понять, умовні позначення та скорочення:**

В Методиці використовуються терміни і визначення з документів, які

наведені нижче:

САС / RCP 1-1969 (Rev. 4-2003) - Кодекс Аліментаріус. Загальні принципи харчової гігієни

№ 2264-VIII редакція від 06.08.2019 - Закон України «Про безпечність та гігієну кормів»

а також наступне:

Документування - запис інформації на різних носіях по встановленим правилам.

Документ - зафіксована на матеріальному носії інформація з реквізитами, які дозволяють її ідентифікувати.

Копія - документ, який повністю відтворює інформацію оригінального документу та всі його зовнішні признаки.

Виписка - копія частки документу, яка оформлена в установленому порядку.

Реєстраційний індекс документу - цифрове або літерно-цифрове позначення, яке присвоюється документу при його реєстрації.

Нормативні документи - документи, які містять правила, загальні принципи, характеристики, що стосуються визначених видів діяльності або їх результатів. Нормативні документи можуть бути зовнішнього чи внутрішнього походження.

Нормативні документи зовнішнього походження - документи (технічні, правові, офіційні розпорядження і т.п.), які розроблені іншими підприємствами чи організаціями.

Нормативні документи внутрішнього походження – це керівні, організаційно - розпорядчі документи (накази, розпорядження і т. п.), методики або інструкції, які встановлюють порядок та об'єм дій при виконанні якого-небудь процесу (ПІ, ППІ, РІ, ТІ, інструкції по обслуговуванню обладнання і т.п.), які розроблені та діють на підприємстві.

Записи - документ, який містить досягнені результати або свідчення здійсненої діяльності. Записи виникають при виконанні робіт по якому-небудь процесу та служать доказами виконання даних робіт чи ефективності процесу в цілому.

Зміни до документу - Будь-яке виправлення, виключення або додавання яких-небудь даних в цей документ.

Актуалізація документа - приведення документа у відповідність із зміненими зовнішніми або внутрішніми умовами.

Аналіз документа - вивчення змісту документа для оцінки його відповідності встановленим вимогам і визначення необхідності внесення до нього змін.

Введення в дію документа - здійснення організаційних та технічних заходів, що забезпечують виконання вимог документа СУБХП.

Заміна документа - введення в дію знову затвердженого документа СУБХП натомість одного або кількох діючих документів з одночасним скасуванням чинного документа.

Видання документа - роботи по відтворенню контрольних та робочих примірників документа СУБХП.

Контрольний примірник документа - примірник документа, ідентичний за змістом і статусом оригіналу.

Копія документа - примірник документа СУБХП, ідентичний по змісту і статусу оригіналу і призначений для використання в практичній діяльності, виконаний будь-яким способом репрографії (розмноження та копіювання).

Організаційно-розпорядчий документ - вид письмового документа, в якому фіксують рішення адміністративних і організаційних питань, а також питань управління, взаємодії, забезпечення і регулювання діяльності органів влади, установ, підприємств, організацій, їх підрозділів та посадових осіб.

Перегляд документа - розробка нового документа СМ натомість діючого.

Проект документа - розроблений варіант документа СУБХП, що містить обґрунтовані положення та вимоги, який побудований, викладений і оформлений відповідно до встановлених правил і підготовлений для розгляду зацікавленими особами.

Розмноження документа - зняття копій з оригіналу документа.

Реєстрація документа - занесення документа СУБХП у відповідний перелік (показчик) встановленої форми.

Управління документацією - діяльність із забезпечення користувачів документа врахованими актуалізованими копіями, по перевірці, внесенню змін, підтримання в робочому стані, скасування, вилучення та зберігання документів СУБХП.

Врахована копія - копія оригіналу документа, що реєструється в аркуші розсилки контрольного примірника, із записом її порядкового номера і посадової особи, якій вона передається.

Зовнішня документація - документи, розроблені сторонніми організаціями та отримані у вигляді вхідної кореспонденції.

Внутрішня документація - це документи, призначені для використання співробітниками організації, у яких визначаються й описуються організаційні принципи і правила, що стосуються конкретних питань її діяльності.

Також використовуються скорочення:

СМ - система менеджменту

НД - нормативні документи;

М - Методика, виконання процесу що стосується системи менеджменту;

ПП - програма передумова;

ПІ - посадова інструкція;

РІ - робоча інструкція;

ТІ - технологічна інструкція;

ТП - технологічний процес;

Ф - форма записів

Для опису дій (функцій) в документації СУБХП використовують наступні схематичні позначення (Рис. 3.1.2):

Рис. 3.1.2. Схематичні позначення

Джерело: розроблено автором

5. Опис діяльності

5.1 Систематизація документів підприємства

В рамках СУБХП підприємства функціонують наступні види документів, які розділені на чотири рівні і представлені на рис. 3.1.3.

5.2 Управління документами та записами СУБХП

Порядок розробки, узгодження, ідентифікації, затвердження, реєстрації, розповсюдження, актуалізації, внесення змін, зберігання і вилучення документів виконують відповідно до вимог, викладених у розділах цієї методики.

НУБІП України

У рамках СУБХП управління підлягають:

зовнішні документи (описано в п. 5.2.2),

внутрішні документи (описано в п. 5.2.3),

записи (описано в п. 5.2.5).

НУБІП України

Форми документів та записів для даної методики наведено в Додатку.

5.2.1 Загальні дії щодо забезпечення управління документами СУБХП:

Таблиця 3.1.1. Загальні дії щодо забезпечення управління документами СУБХП

<p>1. Облік (реєстрація)</p>	<p>Керівник групи НАССР несе відповідальність за облік (реєстрацію) документів, ведення і актуалізацію Реєстру документації НАССР (Ф – 01/М 03).</p>
<p>2. Актуалізація</p>	<p>Актуальність документа НАССР підтверджується відміткою в відповідній графі на титульному листі документа (Ф-03/М 03). Аналіз документів НАССР здійснюється всіма працівниками при використанні, але не рідше 1 разу в рік. Відповідальність за актуальність документів, що відносяться до конкретного процесу діяльності СУБХП покладено на відповідальних, визначених у документах в п. «Відповідальність». Контроль за актуалізацією документів НАССР – на керівника групи НАССР.</p>
<p>Ідентифікація статусу</p>	<p>Документ, що має затвердження на титульній сторінці вважається «контрольним». Для кожного типу документів існує лише один контрольний примірник, що зберігається у керівника групи НАССР, Усі інші копії та витяги на паперових носіях є «неврахованими копіями» та не підлягають управлінню.</p>

4. Розповсюдження

Рішення про необхідність тиражування документу, що відноситься до відповідного процесу СУБХП, приймає власник контрольного примірника документу, який і проводить цю діяльність. Тиражується документ способом ксерокопіювання. До кожного контрольного примірника документу особа, відповідальна за розповсюдження, додає Список поширення документу (Ф-02/М03)

Відповідальність за збереження отриманих примірників документів покладається на осіб, для яких документально було зареєстровано їхнє одержання.

5. Ідентифікація змін

Необхідність внесення змін надаються відповідальними за процеси.

Усі рекомендації з поліпшення вмісту та/або форми документу вносяться до останньої версії документу та направляються на погодження до керівника групи НАССР, який узгоджує та реєструє зміни документу.

При кожному внесенні змін змінюється версія документу.

При внесенні змін до затвердженого документу, новий текст виділяється сірим кольором. Текст, який повинен бути видалений – закреслюється.

Ідентифікація змін (сірий колір, закреслення) зберігаються в документі до чергового внесення змін.

Інформація про зміни вноситься до, передбаченого в кінці кожного конкретного документу, Аркуша внесення змін (Ф-07/М03).

Про зміни, що відбулися у документах СУБХП повідомляється на засіданнях групи

НАССР з оформленням відповідного Протоколу засідання або електронними повідомленнями через email.

6. Збереження

Всі контрольні примірники документів зберігаються у

керівника групи НАССР з ціллю:

унеможливити несанкціоновані зміни,
виключити можливість їх псування чи втраги,
забезпечити швидкий доступ в разі запитів.

Документи в структурних підрозділах зберігаються
відповідно до Реєстру документів (Ф-01/М 03).

Відповідальність за збереження копій примірників
документів, отриманих для інформації та керування в своїй
роботі, згідно Списку поширення документу (Ф-02/М
03), покладається на осіб, для яких документально було
зареєстровано одержання цих документів.

**7. Скасування і
вилучення**

Рішення про скасування дії документу приймає власник
процесу. Це рішення та обґрунтування випадку узгоджується
на засіданні групи НАССР з відміткою про це в Протоколі
засідання Керівники процесів повідомляють персонал про
прийняте рішення.

Керівник групи НАССР на титульному листі документа
ставить надпис «Скасовано» - дату скасування, і вилучає
примірники документа, які підлягають знищенню,
відповідно до Списку поширення документу (Ф-02/М 03).

Термін зберігання скасованого документа визначається
власником процесу (але не менше трьох років), після чого
знищується. Архівні примірники зберігаються окремо і
мають обмежений доступ. Вони можуть зберігатися для
довідкових, юридичних, чи інших цілей.

Джерело: розроблено автором

5.2.2 Управління зовнішніми документами СУБХП (рис. 3.1.4)

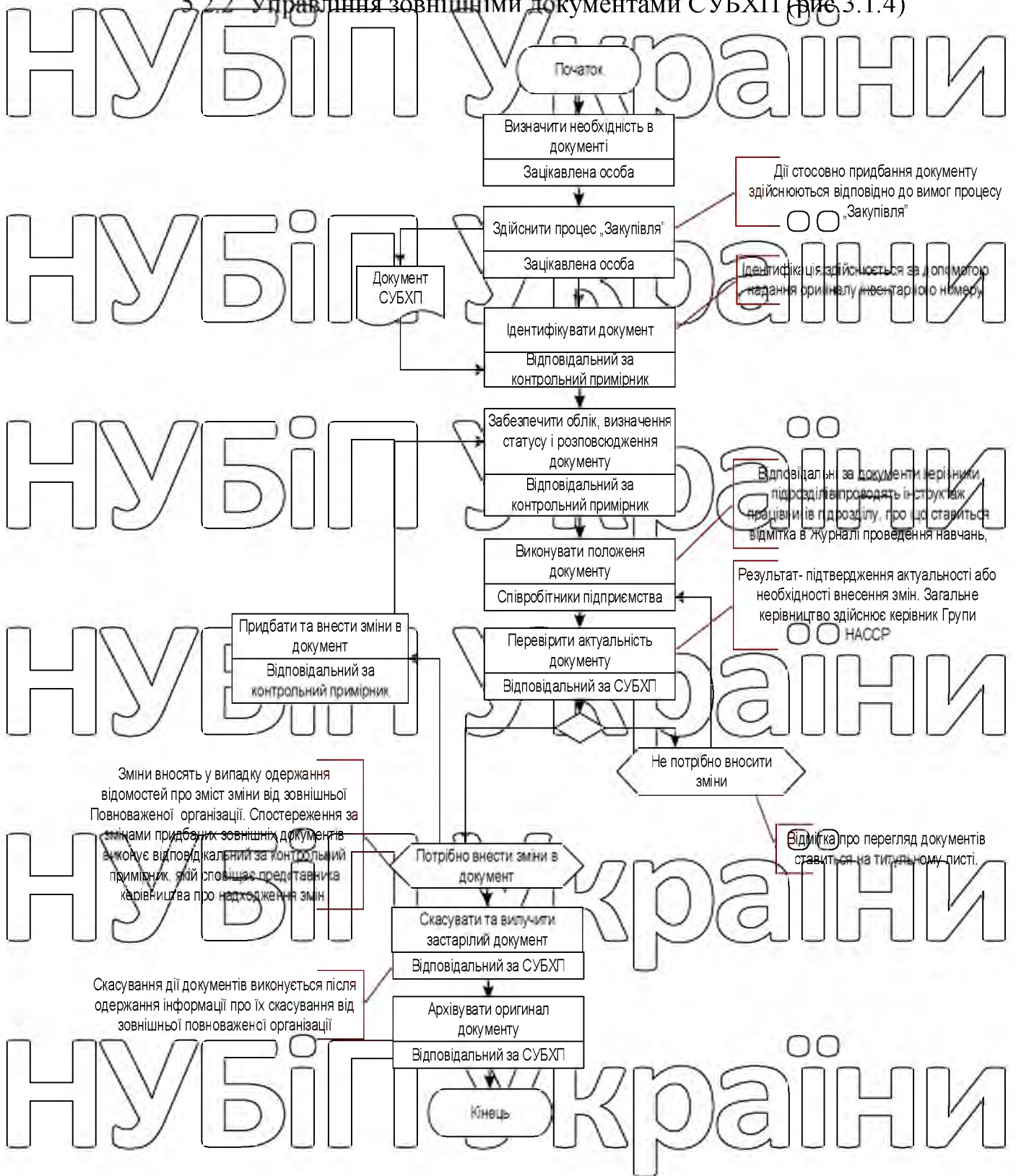

Рис. 3.1.4. Управління зовнішніми документами СУБХП

Джерело: розроблено автором

5.2.3 Управління внутрішніми документами СУБХП (рис. 3.1.5.)

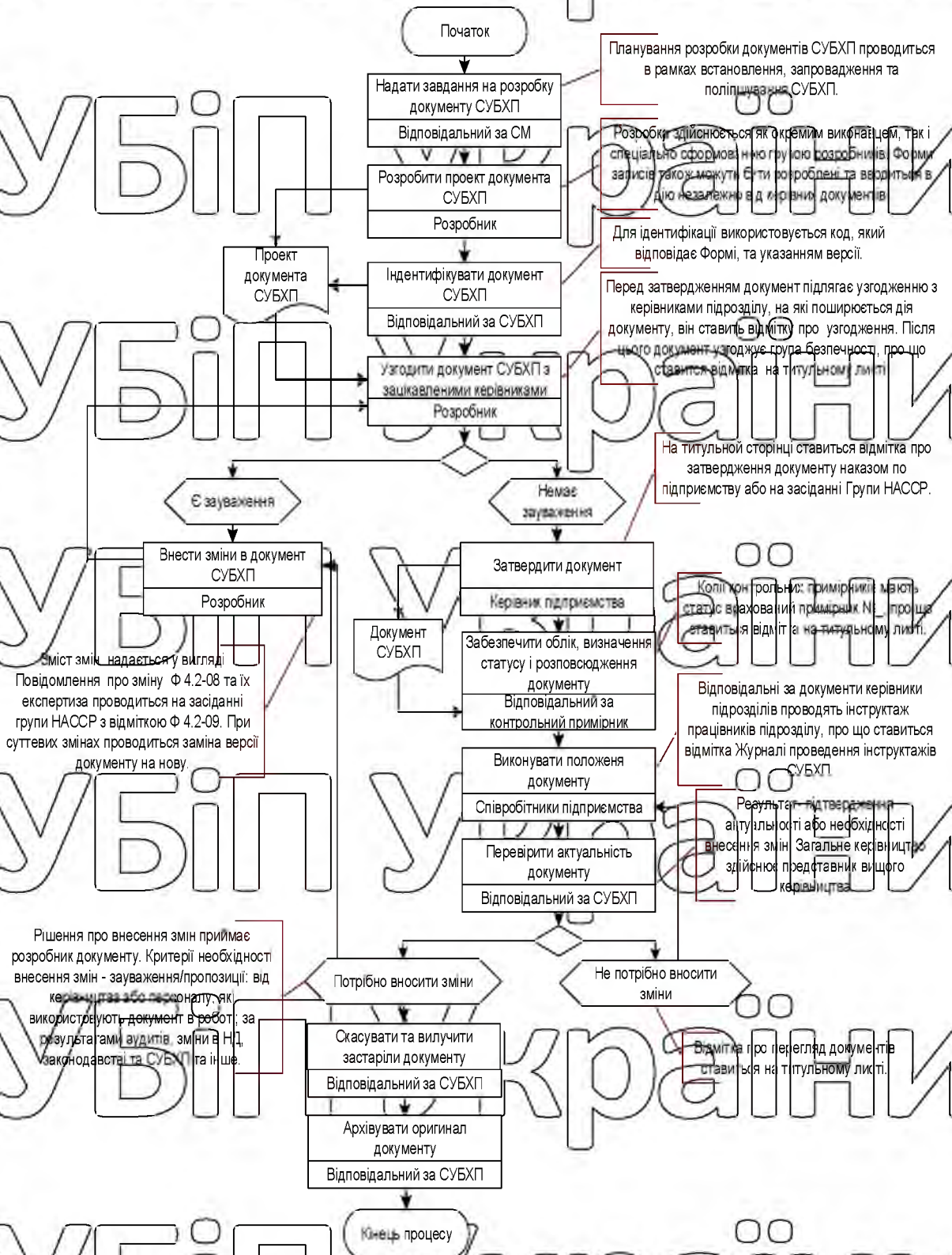

Рис. 3.1.5. Управління внутрішніми документами СУБХП

Джерело: розроблено автором

5.2.4 Присвоєння позначення внутрішнім документам

Усі внутрішні документи підлягають ідентифікації з метою їхньої систематизації і забезпечення швидкого пошуку необхідних документів працівниками підприємства.

Кожному документу, що видається на підприємстві, надається відповідне позначення.

Позначення методики/процедури системи менеджменту:

М - 02

Порядковий номер

Методика виконання процесу системи менеджменту

Позначення форми записів виконання процесу

Ф- 02/ М 03

Ідентифікаційний номер керівного документа (Методики/ПП)

Порядковий номер форми

Форма

Відповідальний за виконання зазначених вимог – керівник групи НАССР.

Примітка 1. Для вимога не поширюється на документи судової звітності, форми яких встановлені чинним законодавством держави, державними органами, зовнішніми суб'єктами підприємницької діяльності всіх форм власності і на спеціальну вихідну кореспонденцію.

Примітка 2. Для зовнішніх документів (протоколів), форми яких встановлені зовнішніми організаціями, допускається замість літеро-цифрового позначення форми в відповідних методиках у графі «Форма», позначати: «Установлена форма» або «Типова форма», із вказівкою організації, що її установила.

Примітка 3. Документи, форми яких не встановлені, допускається вести в довільній формі. В цьому випадку в «Реєстрах документів» у графі «Позначення документу», позначати: «Довільна форма»

5.2.5 Управління документами на електронних носіях

Доступ до електронної версії документа і можливість її зміни здійснюється за допомогою режиму санкціонування прав доступу й адміністрування. У число адміністративних функцій входять:

- доступ у систему;
- доступ до додатків системи;
- доступ до режимів і функцій (уведення, коректування, перегляд, копіювання і тощо);
- створення системи унікальних паролів для користувачів.

Права доступу і систему паролів встановлює адміністратор системи.

Електронна версія документів розміщається у виді файлів у визначених папках на твердому диску комп'ютера чи інших носіях. Їй привласнюється назва, що дозволяє її ідентифікувати. Забезпечується її захист від несанкціонованого доступу і зміни. При необхідності з електронної версії документа створюються паперові копії і зберігаються у встановлених місцях.

Як методики оперування з нормативними документами і реєстраційними записами на електронних носіях на підприємстві використовуються:

- керівництвом з використання програмних засобів по створенню і веденню баз даних;
- текстові і піктографічні вказівки («підказки») користувачам електронних засобів обробки інформації, вбудовані у відповідне програмне забезпечення;
- розсилання електронних повідомлень про особливості поведження з нормативними і реєстраційними документами.

Ідентифікація документів і записів забезпечується за допомогою:

- присвоєння їм унікальних імен файлів і поколінь, а також розташуванням на різних сегментах електронних носіїв;
- підтримки відповідності між ідентифікатором документа (реєстраційного запису) на паперовому носії і його електронний образ

Збереження документів і записів на електронних носіях забезпечується за допомогою їх збереження в ієрархічній системі баз даних і їх копій.

Доступ до документів і записів забезпечується за допомогою:

- розташування в електронних базах і надання користувачам можливості роботи з ними;

- транспортування між автоматизованими робітниками за допомогою електронної пошти, засобів баз даних і переміщуваних електронних носіїв (дискет, лазерних дисків, іншого).

Захист документів і записів на електронних носіях забезпечується за допомогою:

- сполученням відкритого доступу і системи парольного доступу користувачів до важливої виробничо-комерційної інформації;

- періодичного тестування цілісності і не пошкодженості баз даних;

- періодичної і, працюючою по виклику, системою копіювання даних;

- установкою й актуалізацією засобів захисту від електронних «вірусів», відновленням даних з електронних копій і паперових документів при втраті даних.

Терміни збереження і вилучення документів і записів на електронних носіях визначаються вказівками користувачів, відповідальних за виконання робіт з цими електронними документами і записами.

Відповідальність за управління документами і записами на електронних носіях покладається

- на системного адміністратора в частині централізованого виконання дій по забезпеченню доступу, збереженню, захисту, відновленню, вилученню інформації;

- на користувачів, що працюють з електронними документами і записами, у частині виконання децентралізованих дій по забезпеченню доступу, збереженню, захисту, відновленню, вилученню інформації.

5.2.6 Управління записами

Усі встановлені форми реєстрації протоколів з якості та безпеки повинні мати:

- найменування,

- позначення (присвоєння позначення згідно з додатками відповідних
Методик, ІПІ, ТІ та РІ);

- пронумеровані сторінки (якщо це доцільно);

крім цього, реєстраційні журнали (зошити, блокноти і т. ін.), повинні бути:

- пронумеровані;

- прошиті;

- підписані керівником відповідного підрозділу (власником процесу);

- завірені печаткою підприємства.

В кожній методиці визначені протоколи, що використовуються по ходу
процесу, які зведені в таблицю розділу 7 «Записи з виконання процесу /
методики». У таблиці вказується:

- найменування;

- позначення форми;

- відповідальний за заповнення;

- місце збереження заповненої форми.

Вони повинні бути чіткими (розбірливими) і легко ідентифікуватися.

Кожна графа і рядок протоколу СУБХП повинні бути заповнені з метою
недопущення фальсифікації записів. Записи, як правило, виконуються
рукописним способом, акуратно, ручкою, пастою (чорнилом) чорного, синього
або фіолетового кольорів, українською/російською/англійською мовою. В
обґрунтованих випадках допускається виконання записів машинним
(комп'ютерним) способом.

В графах, що не заповнюються, проставляється знак «→». Якщо має бути
незаповненою значена частина протоколу, допускається поставлення ознаки „Z”
на даній частині. Не допускається виправляти помилки в записах за допомогою
коректора.

Відповідальність за управління записами з якості та безпечності, що
відносяться до відповідного процесу / методики СУБХП, покладена на особу,
відповідального за цей процес / методику.

Відповідальність за достовірність записів і своєчасність наданої інформації несуть особи, відповідальні за ці процеси / методику.

Контроль за виконання вищезазначених вимог з управління записами з якості та безпечності покладається на відповідального за СУБХП/ керівника групи НАССР.

Загальні дії щодо забезпечення управління записами СУБХП (Таблиця 3.1.2.)

Таблиця 3.1.2. Загальні дії щодо забезпечення управління записами СУБХП

Ідентифікація	Ідентифікація форм записів вказується в Додатках до документів СУБХП. Пропозиції про зміни форм може подавати персонал, який працює з ними. Рішення про зміну реєстрації визначених записів з якості приймаються особами, відповідальними за відповідний процес / методику СУБХП. На підставі їхніх рішень до Реєстру вносяться зміни, які затверджуються керівником підприємства.
Зберігання	Зареєстровані записи про якість та безпечність передаються на збереження в місце визначене в таблиці розділу №7 Методик або на місцях здійснення діяльності. Перевірка наявності, збереження і відповідності записів про якість та безпечність вимогам, установленим даною методикою, здійснюється під час проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів. Винос оригіналів записів про якість та безпечність з місць збереження допускається тільки з дозволу особи, що відповідає за їхнє збереження.
Захист	Записи про якість та безпечність зберігаються на паперових / електронних носіях в умовах, що виключають можливість їхнього неуховання чи втрати.
Пошук	Пошук протоколів здійснюється по ідентифікаційному номеру.

Збереження та вилучення Заповнені форми записів СУБХП зберігаються в архівах структурних підрозділів до 3 років, після чого вилучаються та знищуються. Записи з якості та безпечності, термін зберігання яких закінчився, підлягають вилученню і знищенню. Рішення про знищення записів приймає особа, відповідальна за їх зберігання. Про знищення записів з якості та безпечності робиться відмітка в Протоколі групи НАССР

Джерело: розроблено автором

6. Реєстр форм записів діяльності (Таблиця 3.1.3.)

Таблиця 3.1.3. Реєстр форм записів діяльності

№ п/п	Найменування	Позначення форми	Записи	
			Відповідальний за заповнення	Місце збереження
1	Реєстр внутрішньої документації СУБХП (НАССР)	Ф-01/М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації
2	Список поширення документу	Ф-02/ М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації
3	Титульний лист для внутрішніх документів	Ф-03/ М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації
4	Макет оформлення титульного листа форм записів	Ф-04/ М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації
5	Журнал реєстрації вхідних документів	Ф-05/ М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації
6	Журнал реєстрації вихідних документів	Ф-06/ М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації
7	Аркуш внесення змін	Ф-07/ М 03	Керівник групи НАССР	Технічний відділ адміністрації

Джерело: розроблено автором

НУБІП України

Форми записів діяльності наведено в додатках (Додаток А) до цієї
Методики.

Фіксація змін в Методиці відображається в Аркуші внесення змін (Таблиця

НУБІП України

3.1.4)

Таблиця 3.1.4. Аркуш внесення змін

Номер змін	Повідомлення про зміни	Номер сторінки	Дата введення в дію змін

Джерело: розроблено автором

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

3.2. Удосконалення блок-схеми бізнес процесів виробництва комбікормів

Задля приведення до стандартних процедур розробляємо блок-схему бізнес-процесу виробництва комбікормів. Даний документ встановлює порядок бізнес-процесу виробництва корму від планування і надходження сировини до відвантаження готової продукції з метою ефективного і стандартизованого використання всіх ресурсів підприємства.

Ефективність управління залежить від швидкості реакції на подразник і вибору шляху реакції на цей подразник. Отже, мінімізація часу прийняття рішення, правильність вибору реакції є визначальними факторами ефективного управління.

Для досягнення вказаної мети пропонується розробити блок-схему виробництва комбікормів, проаналізувати точки прийняття рішень і оптимізувати процеси прийняття рішень, використовуючи процесний підхід.

Ціллю блок-схеми є регламентувати роботу комбікормового виробництва та забезпечити якісну і безперебійну роботу підприємства.

До основних процесів виробництва комбікормів пропонується віднести:

- планування виробництва,
- постачання сировини,
- виробництво,
- відвантаження готової продукції.

Кожен із елементів має по горизонтальній осі розділення по відповідальним особам, а в тілі документу графічне відображення руху документів чи матеріальних ресурсів. Кожна стадія прийняття управлінського рішення показана в розрізі відповідального та руху далі по принципу «так/ні».

Блок-схеми процесів дозволяють чітко, по принципу так/ні, направити прийняття рішення по заданому шляху і мінімізувати втрати часу і ресурсів.

Чітка схема роботи з однозначними шляхами дозволяє мінімізувати вплив людського фактору і виключити затримки рішень.

Результативне управління процесами передбачає уповноваження персоналу із чітким функціоналом. Такий підхід виключає втрату часу на визначення відповідального за процес і втрату комунікації.

Графічне відображення процесів має ряд переваг: дозволяє мінімізувати час на навчання персоналу; швидко орієнтуватися як відповідальним за підпроцес, так і будь-якому залученому персоналу або зацікавленій стороні у весь алгоритм управління; полегшує подальше удосконалення та оптимізацію.

Запропонований алгоритм і форма подачі процесів є максимально зручними для розробників систем автоматизації. Коректно складені блок-схеми процесів дозволять швидко впровадити засоби автоматизованої системи управління технологічним процесом комбікормового виробництва. А вже складання Технічного завдання із ІТ компаніями часто займає довгий час і призводить до чисельних непорозумінь.

Власне блок-схеми бізнес процесів виробництва комбікормів наведено у
Додатку Б

3.3. Обґрунтування розроблення елементів управління невідповідністю у виробництві комбікормів

Важливим елементом у СМБ є поводження із відхиленнями від звичайного бізнес-процесу і невідповідність. Для забезпечення управління невідповідністю у комбікормовому виробництві розробляємо МЕТОДИКУ «Управління документами та записами»

Колонтитул документу наведено на рис. 3.3.1.

СУБХП	Управління	М 02
(Назва підприємства)	невідповідності	Сторінка
		із

Рис. 3.3.1. Колонтитул Методики «Управління документами та записами»

Джерело: розроблено автором

1. Призначення документу:

Дана методика встановлює єдиний порядок дій (визначення, проведення, документування й контролю виконання коригувань та коригувальних дій):

- при виникненні невідповідностей, що пов'язанні з процесами і діяльністю з організації робіт по управлінню невідповідною сировиною, допоміжними матеріалами, що були виявлені при входному контролі та порядок їх подальшого використання;
- з організації робіт по управлінню невідповідною продукцією з метою запобігання її постачання замовнику та порядок їх подальшого використання;
- з організації робіт по управлінню невідповідною продукцією, яка була поставлена замовнику.

2. Область застосування:

Вимоги методики розповсюджуються на всі структурні підрозділи, процеси, що входять до сфери застосування системи НАССР підприємства та на

діяльність з управління невідповідною продукцією на всіх стадіях її життєвого циклу.

3. Відповідальність:

Загальна відповідальність за виконання даної методики і повноваження з координації діяльності усіх підрозділів на рівні підприємства покладається на директора з виробництва.

Відповідальність за організацію роботи з виявлення невідповідностей та порядок реагування на них, дотримання термінів їх виконання, зберігання задокументованої інформації, своєчасне інформування Групи НАССР, покладено на керівників підрозділів підприємства.

4. Визначення понять, умовні позначення та скорочення:

У методиці використовуються терміни і визначення з документів, які наведені нижче :

№ 2264-VIII редакція від 06.08.2019	Закон України «Про безпечність та гігієну кормів»
SAC /RCP 1-1969 (Rev. 2020) Editorial corrections in 2011	Кодекс Алиментаріус. Загальні принципи харчової гігієни
CXC 54-2004	Code of Practice on Good Animal Feeding TFAF 2008
CXG 80-2013	Руководство по применению оценки риска для кормов TFAF 2013
CXG 81-2013	Руководство для правительств по приоритизации опасных факторов, связанных с кормами
ДСТУ ISO/TS 22002-6:2019 (ISO/TS 22002-6:2016, IDT)	Програми-передумови безпечності харчових продуктів. Частина 6. Виробництво кормів і харчових продуктів для тварин

а також наступне:

Підприємство (Назва підприємства)
Група НАССР – група з безпечності кормів, яка здійснює управління системою НАССР;

Моніторинг - визначення стану системи, процесу або діяльності;

Скарги - висловлення незадоволення, нарікання на невідповідність або неправильні дії у вигляді офіційної письмової чи усної заяви, які поступають від замовників;

Претензія - заява замовника про необхідність усунення виявлених недоліків/ невідповідностей в придбаних кормах;

Невідповідність - невиконання вимоги;

Невідповідна продукція - продукція, що не відповідає вимогам, встановленим щодо неї у чинних законодавчих вимогах, нормативній документації та/або договірній документації з замовником;

Небезпечна продукція - невідповідна продукція, яка не відповідає встановленим вимогам за показниками безпеки та потенційно може мати негативний вплив на здоров'я тварин та/або харчові продукти, одержані від тварин, яким згодуюється корм або які використовуються для виробництва харчових продуктів тваринного походження, що небезпечні для споживання людиною;

Потенційно небезпечна продукція - продукція, щодо якої є підозра, що вона може бути небезпечною;

Ідентифікація невідповідної продукції - позначення невідповідної продукції (маркування, кольорове позначення, мітка, переміщення на виділене, ідентифіковане місце) з метою запобігання її непередбаченого використання;

Ізоляція невідповідної продукції - розташування продукції, що не відповідає вимогам, у спеціально виділеному та позначеному місці, з забезпеченням контролю доступу до неї;

Розбракування - відокремлення невідповідної продукції з партії від тієї, що відповідає вимогам.

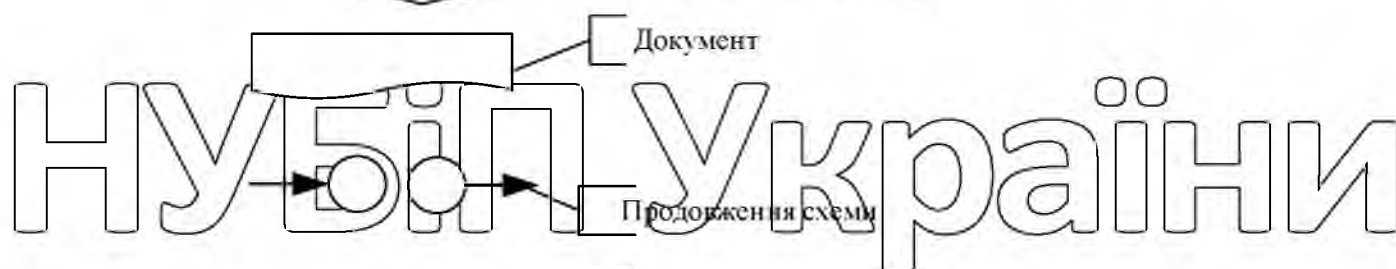
Вилучення кормів - заходи, спрямовані на запобігання та/або зупинення обігу або демонстрації небезпечних кормів.

Коригування - дія, яку виконують щоб терм ново усунути невідповідність,

Коригувальна дія – дія, яку виконують для усунення причини виявленої невідповідності чи іншої небажаної ситуації

Для опису дій (функцій) в документації СУБХП використовують наступні

схематичні позначення:

Умовні позначення та скорочення:

Система НАССР – система управління безпекою кормів;

Група НАССР – група з безпеки кормів;

НВ – невідповідність;

КД – коригувальні дії;

ПП - програма передумова;

НД- нормативні документи;

М-код - Методика, що стосується СУБХП;

І-код – Інструкція, що стосується СУБХП;

Ф - форма записів

НУБІП України

5. Опис діяльності

5.1 Порядок дій по реєстрації невідповідності / невідповідної продукції

Підприємство розділяє невідповідності в залежності від їх характеру та вживає заходів для управління ними.

Характер невідповідностей:

- Невідповідності, пов'язані зі скаргами та претензіями замовників та приписів контролюючих органів;

- Невідповідності, пов'язані з безпечністю продукції (в т.ч. при аналізуванні тенденцій за результатами моніторингу, які можуть свідчити про

втрагу керування);

- Невідповідності, які пов'язані з системними недоліками в системі НАССР та діяльності;

- Невідповідності, які виявлені в ході зовнішніх аудитів системи

НАССР, гігієнічних аудитів та верифікаційної діяльності;

- Невідповідності пов'язані з інцидентами та надзвичайними ситуаціями на підприємстві тощо.

Кожен співробітник, незалежно від займаної посади, отримавши інформацію про будь-яку невідповідність, повинен негайно повідомити про це свого керівника, або керівника Групи НАССР.

Реєстрації підлягають:

- **Всі невідповідності, що пов'язані з безпечністю продукції.** Форма для реєстрації - паперовий Журнал реєстрації дій з управління невідповідною продукцією Ф-02/М 02, що знаходиться у головного технолога;

- Невідповідності, які пов'язані з системними недоліками в діяльності, які впливають на систему НАССР підприємства. Форма для реєстрації – паперовий Журнал реєстрації дій з реагування на невідповідності Ф-01/М 02, що знаходиться у головного технолога;

- Невідповідності, пов'язані зі скаргами та претензіями замовників та приписів контролюючих органів. Форма для реєстрації – паперовий Журнал

реєстрації дій з реагування на невідповідності Ф-01/М 02, що знаходиться у головного технолога;

- Невідповідності пов'язані з інцидентами та надзвичайними ситуаціями на підприємстві, що можуть призвести до виробництва невідповідного корму.

Форма для реєстрації – паперовий Журнал реєстрації дій з реагування на невідповідності Ф-01/М 02, що знаходиться у головного технолога;

- Невідповідності, які виявлені в ході зовнішніх аудитів системи НАССР та/або верифікаційної діяльності. Форма для реєстрації – паперовий Журнал

реєстрації дій з реагування на невідповідності Ф-01/М 02, що знаходиться у головного технолога;

Невідповідності, які виявлені в ході гігієнічних аудитів. Форма для реєстрації – Протокол невідповідності санітарного стану та належного

прибирання об'єкту / чек-лист гігієнічного аудиту Ф-02 МП 06, які зберігаються один рік у папці «Протоколи прибирання приміщень, території», що знаходиться

у керівника Групи НАССР та, можливі, фотодокази, що надсилаються відповідальним особам згідно Таблиці №1 через робочу email, Instant Messenger

(Telegram, Viber) та, як роздруковані документовані докази, зберігаються один рік у папці «Протоколи прибирання приміщень, території», що знаходиться у

керівника Групи НАССР.

Таблиця №3-3.1. Матриця розподілу відповідальності за дії з управління

№ п/п	Задіяний персонал	Виконувана дія				
		Керівництво	Оформлення	Виконання	Контроль	Інформуються
1.	Директор з виробництва	+				+
2.	Керівник групи НАССР		+	+	+	+
3.	Керівник підрозділу, підлеглі якого виявили невідповідність		+			+
4.	Керівник підрозділу, в якому виявили невідповідність			+		+
5.	Головний аудитор (при проведенні зовнішнього аудиту)	+	+		+	+

Джерело: розроблено автором

При реєстрації формулювання невідповідності повинно:

- бути таким, що не вимагає додаткових роз'яснень і бути пов'язаним з проблемами системи НАССР;

- бути недвозначним, лінгвістично точним і коротким, наскільки це можливо.

Після реєстрації невідповідності у Журнал реєстрації дій з реагування на невідповідності Ф-01/М 02 або у Журнал реєстрації дій з управління невідповідною продукцією Ф-02/М 02, у вигляді фотодоказів невідповідностей, електронними повідомленнями через робоче email/месенджери (Telegram, Viber) інформуються особи, які зазначені у Таблиці №1 «Матриця розподілу відповідальності за дії з управління невідповідністю».

Скарги реєструються у Журналі реєстрації входних документів Ф-05 /М 03.

5.2 Порядок дій щодо управління невідповідностями

Після виявлення та реєстрації невідповідностей, пов'язаних з системними

недоліками в діяльності, які впливають на систему НАССР підприємства, або зі скаргами та претензіями замовників та приписів контролюючих органів, або з інцидентами та надзвичайними ситуаціями на підприємстві, що можуть призвести до виробництва невідповідного корму, або виявлені в ході зовнішніх аудитів системи НАССР та/або верифікаційної діяльності (див. п.5.1)

приймається рішення щодо подальших дій:

1) направлених на усунення невідповідності (реєстрація дій з коригування (якщо такі застосовні) та їх виконання);

2) оцінювання необхідності дій з усунення причин(и) невідповідності для того, щоб вона не повторювалась або не виникала в іншому місці шляхом:

аналізування та реєстрації причин(и) виникнення невідповідності;

проведення та реєстрації коригувальних дій для усунення причин(и)

невідповідності;

3) проведення аналізування результативності кожної виконаної коригувальної дії;

4) внесення зміни у систему НАССР (в разі необхідності).

У тих випадках, коли для усунення причин невідповідностей потрібен час на уточнення документації, виготовлення та придбання оснащення і т.п., в заходах передбачаються на цей період додаткові дії щодо недопущення повторного виникнення невідповідності (застосування універсальних засобів контролю необхідної точності, створення особливих умов, забезпечення безперервного контролю тощо).

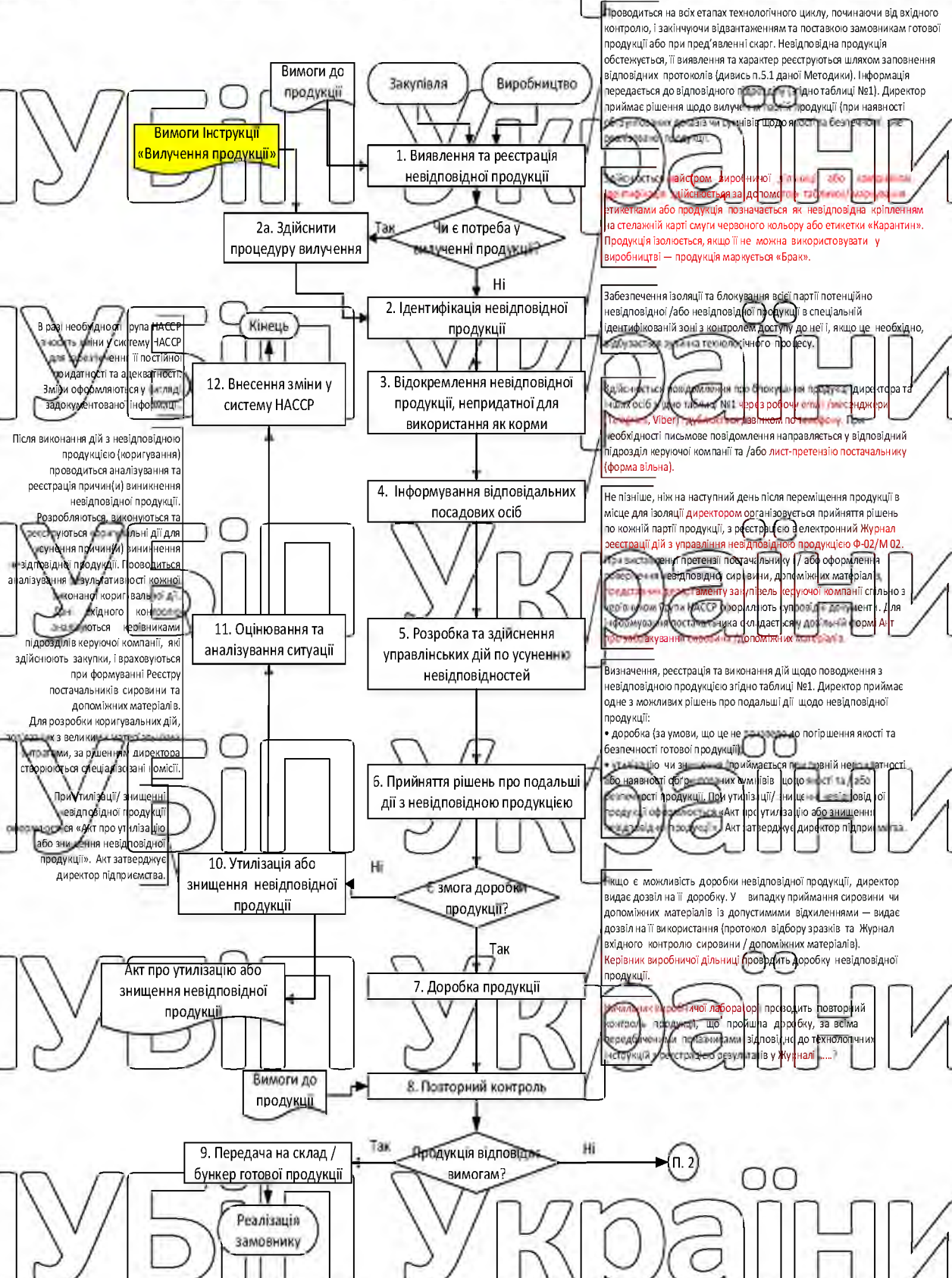
Складні питання щодо встановлення причин виникнення невідповідності, вирішуються на засіданнях групи НАССР, на яких і розробляються коригувальні дії.

Для розробки коригувальних дій, пов'язаних з великими матеріальними витратами, за рішенням директора з виробництва створюються спеціалізовані комісії.

5.3 Порядок дій щодо управління невідповідною продукцією

Порядок дій з невідповідною продукцією описаний у блок-схемі на рис. 3.3.2.

3.2.2.

Проводиться на всіх етапах технологічного циклу, починаючи від вхідного контролю, і закінчуючи відвантаженням та поставкою замовникам готової продукції або при пред'явленні скарг. Невідповідна продукція обстежується, її виявлення та характер реєструються шляхом заповнення відповідних протоколів (дивись п.5.1 даної Методики). Інформація передається до відповідного підрозділу згідно таблиці №1). Директор приймає рішення щодо вилучення такої продукції (при наявності об'єктивних доказів чи сумнівів щодо якості та безпеки). Це здійснюється за допомогою заповнення таблиці/форм/заявки/етикетками або продукція позначається як невідповідна «рідшенням на стелажній карті смуги червоного кольору або етикетки «Карантин». Продукція ізолюється, якщо її не можна використовувати у виробництві — продукція маркується «Брак».

Забезпечення ізоляції та блокування всієї партії потенційно невідповідної /або невідповідної/ продукції в спеціальній ідентифікованій зоні з контролем доступу до неї, якщо це необхідно, здійснюється протягом технологічного процесу.

Відбувається повідомлення про ситуацію на підприємстві директором та іншими особами згідно таблиці №1 через робочі електронні листівки/факс/телефон/Viber/дублюється повідомлення по телефону. При необхідності письмове повідомлення направляється у відповідний підрозділ керуючої компанії та /або лист-претензію постачальнику (форма вільна).

Не пізніше, ніж на наступний день після переміщення продукції в місце для ізоляції директором організується прийняття рішення по кожній партії продукції, з реєстрацією в електронний Журнал реєстрації дій з управління невідповідною продукцією Ф-02/М 02. Для заповнення претензії постачальнику /або оформлення листівки невідповідної сировини, допоміжних матеріалів, постачальник заповнює запитувальну форму керуючої компанії спільно з керівником підрозділу НАССР і погоджують упродовж документу. Для інформування постачальника складається у довільній формі Акт розслідування причини сировини та допоміжних матеріалів.

Визначення, реєстрація та виконання дій щодо поводження з невідповідною продукцією згідно таблиці №1. Директор приймає одне з можливих рішень про подальші дії щодо невідповідної продукції:

- доробка (за умови, що це не призведе до погіршення якості та безпеки готової продукції);
- утилізація чи знищення (приймається при певній неспроможності або наявності об'єктивних доказів щодо неспроможності продукції. При утилізації /знищенні невідповідної продукції оформлюється Акт про утилізацію або знищення невідповідної продукції). Акт затверджує директор підприємства.

Якщо є можливість доробки невідповідної продукції, директор видає дозвіл на її доробку. У випадку прийняття сировини чи допоміжних матеріалів із допустимими відхиленнями — видає дозвіл на її використання (протокол відбору зразків та Журнал вхідного контролю сировини / допоміжних матеріалів). Керівник виробничої дільниці проводить доробку невідповідної продукції.

Виробничі /виробничо-лабораторні/ проводять повторний контроль продукції, що пройшла доробку, за всіма передбаченими параметрами відповідно до технологічних інструкцій, реєстрація результатів у Журнал.....?

Рис. 3.3.2. Порядок дій з невідповідною продукцією

Джерело: розроблено автором

НУБІП України

5.4 Моніторинг діяльності

Керівник групи НАССР забезпечує взаємодію виконавців відповідних дій та повідомляє директора з виробництва про стан їх виконання та результативність.

Заплановані дії повинні бути виконані в установленні терміни. Рішення про зміну термінів виконання приймає директор з виробництва.

Відповідальні за впровадження відповідних дій інформують керівника групи НАССР про стан їх виконання.

Директор з виробництва та керівник групи НАССР доповідають про їхнє виконання в рамках відповідних нарад для керуючої компанії в установленні терміни.

Всі виконані дії аналізуються керівником групи НАССР з точки зору їх результативного виконання.

Увага! Термін інциденту розробки коригувань не повинен перевищувати 1 робочого дня з моменту виявлення невідповідності.

Увага! Термін робіт по аналізуванню причин невідповідності та плануванню коригувальних дій не повинен перевищувати 3-х робочих днів.

Увага! Допускається подовження терміну виконання коригувальних дій при наявності поважних причин, які реєструються у паперових журналах (Ф-01/М 02 та Ф-02/М 02) в графі «Докази виконання / Примітки».

5.5 Аналізування тенденцій

Інформація в папці ««Протоколи прибирання приміщень, територій»» та Журналах (Ф-01/М 02 та Ф-02/М 02) є «накопиченим досвідом» з проблем, що виникають, і використовується фахівцями підприємства при прийнятті рішень по управлінню невідповідностями та невідповідною продукцією. Результати заходів, що дозволяють усунути проблему назавжди, вносять в графу електронної Таблиці «Перелік типових ситуацій та правила реагування персоналу на них».

5.6 Вилучення продукції

Дії щодо поводження з небезпечною продукцією, що була відправлена замовнику описано в І-04\М 02 Інструкції «Вилучення продукції».

6. Реєстр форм записів діяльності

Реєстр форм записів діяльності наведено в Таблиці №3.3.2.

Таблиця №3.3.2. Реєстр форм записів діяльності

№ п/п	Найменування	Позначення форми	Періоди заповнення	Відповідальний за збереження	Місце збереження форми
	Журнал реєстрації дій з реагування на невідповідності	Ф-01/М 02	В разі виникнення	розподілу відповідальності за дії з управління невідповідністю	Кабінет головного технолога (папка «НАССР невідповідності»);
	Журнал реєстрації дій з управління невідповідною продукцією	Ф-02/М 02	В разі виникнення	розподілу відповідальності за дії з управління невідповідністю	Кабінет головного технолога (папка «НАССР невідповідності»);

Джерело: розроблено автором

НУБІП УКРАЇНИ

Форми записів діяльності наведено в додатках (Додаток В) до цієї Методики.

Фіксація змін в Методику відображається в Аркуші внесення змін

(Таблиця 3.3.3)

НУБІП УКРАЇНИ

Таблиця 3.3.3. Аркуш внесення змін

Номер зміни	Повідомлення про зміни	Номер сторінки	Дата введення в дію зміни

Джерело: розроблено автором

НУБІП УКРАЇНИ

Висновки до розділу 3

Проаналізувавши розроблену в розділі 3.1. методику управління документами та записами можна зробити висновок що дана методика представляє собою рамковий документ який описує яким чином розробляються, оформлюються і ведуться всі документи СМБ на підприємстві з виготовлення комбікормів. Дана методика чітко формалізує питання документообігу і описує формальні ознаки документів СМБ, описує створення нумерації та структури документів та загальну методологію їх створення і наповнення.

В розділі 3.2. розроблено загальну блок-схему бізнес процесу комбікормового виробництва. Викладено операції кожної з виробничих ланок у чіткому алгоритмі так/ні із чітким шляхом вирішення всіх типових виробничих завдань. Також на основі схеми бізнес-процесу можна створювати Стандартні операційні процедури беручи за основу або процес, або відповідального за процес. Тобто або по-процесно для декількох посадових осіб, або по посадовим

НУБІП УКРАЇНИ

обов'язкам створюючи СОП чи посадову інструкцію для конкретної посадової особи.

В розділі 3.3. розроблено методика управління невідповідністю яка описує єдиний порядок дій (визначення, проведення, документування й контроль виконання коригувань та коригувальних дій). Дана методика формалізує і описує які дії має робити персонал при виникненні невідповідності та якими документами це зафіксувати.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

НУБІП України

1. Безпечність та якість кормів є ключовими задачами для компаній, які задіяні в сфері виробництва. Системний контроль є основним підходом для зниження ризиків та підвищення якості. Компанії, які бажають вийти на зовнішні ринки, зокрема європейські ринки, повинні бути сертифіковані за стандартами, які визнані Міжнародними організаціями (GMP+, HACCP, ISO).

НУБІП України

Систематизовано сучасні схеми сертифікації застосовні для комбікормового виробництва на основі яких можна створювати систему менеджменту безпеки.

НУБІП України

2. Для комбікормового виробництва є актуальними наступні схеми сертифікації для створення СМБ: HACCP, ISO 9000, ISO 22000, FSSC 22000, Global G.A.P., QS, GMP+. Проведено аналіз вказаних схем сертифікації, наведено їх переваги та недоліки саме для СМБ комбікормового підприємства.

НУБІП України

3. Проведено аналіз літературних джерел щодо питань менеджменту безпеки, виявлено питання які вимагають подальшої розробки. На основі викладеного обрано для створення елементів СМБ комбікормового виробництва схему сертифікації GMP+ як таку, що направлена саме на корми. GMP+ поєднує базові принципи управління якістю стандарту ISO 9001, ISO 22000, HACCP та додаткові вимоги специфічні для комбікормової галузі.

НУБІП України

4. Оцінено структуру схеми сертифікації GMP+FC 2020 в контексті аналізу елементів системи менеджменту безпеки виробництва кормів вимоги до розроблення СМБ по схемі сертифікації GMP+ в редакції 2020 року. Сертифікація GMP+ інтегрувала ISO та HACCP і додала широкий спектр додаткових послуг, з метою допомогти компаніям працювати за схемою GMP+ FC та підтримувати та покращувати безпечність кормів. При цьому схема GMP+ FC забезпечує не тільки безпечні корми, але й встановлює стандарт якості, надійності та сталості.

НУБІП України

НУБІП України

5. Розкрито доцільність схеми сертифікації GMP+FC. Оскільки це не тільки ієрархічна схема документів, вимог та стандартів але і інтерактивна структура, що направлена на постійне інформування, підтримку та удосконалення всіх операторів ринку кормовиробництва. Описано елементи схеми сертифікації і вимоги до розроблення документації, як елементу СМБ, висуває GMP+.

6. Проаналізовано методологію розроблення елементів СМБ та стандартних операційних процедур. Проаналізовано стандартні операційні процедури як інструмент створення елементів СМБ.

7. Запропоновано методика управління документами та записами комбікормового виробництва. Вона встановлює єдиний порядок управління документацією та записами системи управління безпечністю для комбікормового виробництва.

8 Удосконалено блок-схему бізнес процесів виробництва комбікормів. Цей документ встановлює порядок бізнес-процесів виробництва корму від планування і надходження сировини до відвантаження готової продукції з метою ефективного і стандартизованого використання всіх ресурсів підприємства.

9. Обгрунтовано розроблення елементи управління невідповідністю у виробництві комбікормів. Для забезпечення управління невідповідністю у комбікормовому виробництві розроблено методика «Управління документами та записами». Все це є складовими елементами СМБ, які створюють систему формалізації і опису відповідних процесів та є необхідною умовою для успішного функціонування системи менеджменту безпечності комбікормового виробництва.